

CERKVENI GLASBENIK

GLASILO CECILIJINEGA DRUŠTVA V LJUBLJANI

ŠT. 7, 8

JULIJ ♦ 1930 ♦ AVGUST

LETO 53

Dr. A. Dolinar:

Iz uvoda k razpravi: Cerkevni toni v večglasju.

(Dalje.)

Iz prej omenjenih delnih namenov cecilijanskega pokreta se dá razbrati, da so vsi usmerjeni le proti cilju, da se varuje cerkvenost katoliške glasbe v vseh njenih proizvodih. Do tukaj vse prav. Voditelji tega gibanja so svoje delo prav utemeljili in mu postavili tako konkretne in nujno potrebne naloge kot bi si jih z današnjega stališča boljših želeli ne mogli. Poznana psihološka resnica je, da vsaka človekova misel že s tem — da je potom izraženosti v besedah dana na svetlo — izgubi nekaj na svoji pristnosti: enako je pa tudi z vsakim takim gibanjem, ko zaide in se zasidra v širši javnosti, ko pristopi k sodelovanju večji krog delavcev: marsikatera prvotno prav usmerjena pot, se v večjem ali manjšem loku preokrene, nebitvena točka se preveč poudari, tu in tam se ta ali oni stavkovni delec napačno tolmači — in rezultat je v gotovem oziru že vidno premaknjen od pravca, s katerim bi se moral kriti.

Pri vprašanju o »cerkvenosti« (kirchlich) skladb nastane prav tovrstna težkoča. Teoretično to očrtati je najlažje. Zahteve, ki se stavijo na cerkveno glasbo —, da je v vsakem oziru neoporečna — so jasne same po sebi; tudi so bile poleg tega od cerkvene oblasti ponovno poudarjene. Kratko bi na to odgovorili: Cerkevni glasbi je vsak slog dobrodošel, ki poleg estetskih zakonov tudi liturgične norme v poštev jemlje.¹ Dr. Lechtaler je obširno govoril o tem vprašanju v predavanju v dunajski Leonovi družbi pod naslovom: Cerkevna glasba zadnjih 50 let s posebnim ozirom na sedanjo dobo. Tam pravi: Cecilijansko gibanje 19. stol. je načelo vprašanje o cerkvenosti skladb. Vsi problemi današnje cerkvene glasbe imajo svoj izvor v tem vprašanju. V teoretskem oziru rešitev tega

¹ Musica divina XI., št. 1.

vprašanja ni težka. Cerkevna glasba bodi v vsakem oziru umetnina: vsebinsko kos umetnikove duševnosti prikazujoča in na resničnih dejstvih skladateljeve notranjosti počivajoča, vse to pa z izraznimi sredstvi svoje dobe prikazujoča — seveda tehniško in oblikovno dovršeno. Povdarjamo: Z izraznimi sredstvi svoje dobe: lahko bi rekli, da je nemogoče živeti skladatelja v preteklo razdobje (recimo za eno ali več stoletij), da bi mogel adekvatno umetniško se izraziti.

V liturgičnem oziru je poudariti, da mora glasba vzkliti iz vernega srca, odgovarjati zahtevam liturgije z ozirom na izbiro in obdelavo teksta, potem pa tudi na trajanje in razvrstitev posameznih delov.

Tretja zahteva obstoja v naslednjem: Umetnost bo tudi poslej, kar je vedno bila, namreč estetsko zrcalo vsebin notranjosti družbe¹: ali z drugimi besedami: odkrivati in prikazovati mora notranje občutenje in teženje splošnosti. Dr. Lechtaler tole takole utemeljuje: Umetnik je v zadevah splošne miselnosti in duševnosti stalno pred onimi, katerim govori. On oblikuje izraz nastajajočemu religioznemu občutju. Intuitivno ohranja in družji doživlja časa, katerih se povprečni soobčan niti ne zaveda in jih v mnogoterih ozirih niti ne razume. To je pa ravno naloga skladatelja velike ideje in doživetja svojega časa in naroda tako prepričevalno, brezobzirno in drastično v tonih izraziti, da narod polagoma to izraznost njegove govornice spozna in samega sebe in svojo zgodovino iz tega razbere.²

Kdor pregleda torej vso doktrino voditeljev in zagovornikov cecilijanskega gibanja, se mora torej vsestransko pritrtilno izraziti. V praktičnem izvajanju so pa najprej zadeli ob prvo točko, ki govori, da bodi umetnik v vsem izražanju in ustvarjanju otrok svoje dobe. Prav so zadeli, ko so povdarjali in v ospredje stavili oživetje in gojenje korala in dosledno one najbolj cvetoče dobe katoliške cerkvene glasbe, kjer se v novi, bogato ožarjeni luči zopet prikaže koral — v klasični polifoniji 16. stoletja. K izgradnji in dopolnitvi omenjenega sloga so pa prispevala vsa stoletja, lahko rečemo od 11. stoletja dalje in 16. stoletje tvori oni zaključni mejnik. Nemogoče je bilo torej početje onih, ki so koncem 19. in začetkom 20. stoletja hoteli slog, ki je pred tremi stoletji nujno zrastle iz razmer, zgolj površno in zunanje kopirati in to predstaviti svetu kot nekaj novega, samoniklega in času primerne: popolnoma so prezrli dejstvo, da so se osnove glasbenega pojmovanja in stvarjanja v tem vmesnem razdobju popolnoma predrugačile, da je tovrstni ideal 19. ozir. 20. stoletja bil popolnoma drugačen kot oni 16. stoletja: in to v vseh ozirih: oblikovnem, arhitektonskem, melodičnem in harmonskem. V ilustracijo zgoraj povedanega navajam nekaj izjav: Prof. Renner pravi — pri opisu Rheinbergerja — med drugim: »Ko se je še cecilianizem v svoji najbolj zoperni obliki košatil, ko se je vsako, še tako zgolj površno posnemanje Palestrinovega sloga proslavljalo in povelj-

¹ Dr. Vurnik: Dom in Svet XXXXIII, št. 5—6.

² Musica divina XI., št. 1.

čevalo kot vzor cerkveno-glasbene umetnine, ko se je medtem vsako melodično in harmonsko občuteno delo kot »sentimentalno in necerkveno« zavrglo itd. Glasbeni pisatelj Max Auer piše:¹ »Die Regensburger Ceciliauer, die sich in der trockensten und dabei unvermögendsten Art der Nachahmung der Meisterschöpfungen polyphoner Kunst einer römischen, venezianischen und niederländischen Schule gefielen, schleuderten bald den Bannfluch gegen Bruckners Kirchliche Werke, die aufzufassen eine solch reaktionäre Partei ja gar nicht fähig war.«

Vse te težnje po arhaiziranju, dalje ono golo posnemanje, ki se javlja v oni neštevilni zgolj mehanski produkciji glasbenih del, so vodile k popolni izolaciji cerkvene glasbe in jo usmerile proč od celokupnega umetnostnega toka in končno: »Zu dem bedenklichen Typus des: ‚Nur Kirchenmusikers‘, človeka, ki pozna samo cerkveno glasbo in njena dela, ki se za nobeno drugo glasbeno panogo ne briga, človeka, ki je zgubil vsako zvezo s težnjami in gibalnimi silami sedanjosti, človeka, ki mu tudi le vsak ozir skupnosti med resničnim življenjem in cerkvijo manjka.«

Naredba, ki je vzbudila res hudo kri, obenem pa celotni cecilijanski umetnostni miselnosti vtisnila povsem svojevrstno odbijajoči značaj, je bila uvedba in upostavitev »Vereinskatalog-a«. Bil je to seznam onih cerkveno-glasbenih del, ki so po mnenju voditeljev cecilijanskega gibanja bila vsestransko neoporečna: torej vsekakor v liturgičnem in vsekakor v umetnostnem oziru. Pravo je tukaj pojmovanje, ki ga podčrtava dr. Weinmann:² »Vnaprej moramo razlikovati zgolj liturgično in na drugi strani umetnostno-estetsko stališče. V kolikor se smatra katalog le kot nekak kriterij za — ali proti-liturgični vporabi gotove skladbe, v kolikor se torej referentova sodba giblje le bolj na negativni podlagi — izločitev vseh nepopolnih in neprimernih tekstov in vseh teatraličnih učinkov — ne more nihče ugovarjati in more vsakomur biti le v pomoč. Seveda, če bi kdo povdarjal, da je pri izbiri cerkveno-glasbenih del izključno ta katalog merodajen, bi bili očitki njegovih protivnikov vsestransko upravičeni, kajti tudi dejanske razmere bi v celoti pričale zoper njega. Tudi izven v katalogu zaznamenovanih skladb, obstojajo enako vredna in dovršena dela; mnogo je namreč v katalogu del, ki so v umetniškem oziru brezpomembna, za katere pride edino le liturgična vporaba vpoštev.«

Če pomislimo, da je glasbena umetnost nekak organizem, v čigar bistvu ravno je, da se razvija, da tiči v tem njena življenska sila, nam postane tudi jasno, da more sodobna javnost oziroma v to poklicani sodobni strokovnjaki težko kedaj izreči odločilno resnično sodbo o vrednosti sodobnih umetnikov in njih del. Kaj bi mogli imenovati vsakokratno sedanjost? Komaj se ta ali ona smer v kulturnem življenju nekoliko pojača, ta ali ona niansa nekoliko okrepi, komaj se gotovo duševno valovanje tudi le delno razširi, tlé na dnu že novi vrelci, nove gibalne sile, ki z isto ali še večjo rojstno čilostjo silijo kvišku proti površju in iščejo solnca

¹ Musica divina XI, št. 1.

² Dr. Weinmann: Geschichte der Kirchenmusik str. 194.

vdejstvovanja in življenja. Kdo naj v tej raznoteri in mnogobarvni sedanjosti izreče besedo: Samo to in to je prav, samo to je umetniško, estetsko itd., vse drugo naj izgine. Ali pa naj iščemo objektivnega merila pri vsakokratnem oblikujočem, vsotvarjajočem umetniku? O Bog ne daj! Vsak umetnik je in mora biti v gotovih ozirih subjektivist; kako on kako idejo zagradi, kako ji pomaga do izraza in vdejstvovne, kako ravno gotovo stran svojega občutenja uravna, do dna izčrpa in potem to skoro z nekim fanatizmom prepričevalno vpliva na vso okolico, na celoten narod in na celokupno človeštvo. Ni torej tukaj vprašanje, ali je to prav, ali bi bilo drugače boljše, ne: tako je in drugače ni mogoče. Iz vsega tega sledi: Sedanjost z vsem svojim aparatom ne more biti merodajna in odločilna in imeti zadnjo besedo o umetniških in estetskih vrednotah istega časa. Preteklost in večkrat šele dolga preteklost more tukaj pravo zadeti. Radi tega je razumljiv odpor, na katerega je naletel »Vereinskatalog«, ki je s svojim izidom s te strani diskreditiral tudi celotno gibanje. (Dalje.)

Dr. Josip Mantuani:

Zgodovina cerkvene glasbe.

(Dalje)

O izvenrimskih »katakombah« ne govori nihče in ne izvaja nikakih sklepov z ozirom na bogoslužno petje. In to je prav. Vsak narod, ki je sprejel Kristov nauk, je obdržal lastna svojstva: jezik, običaje, način petja in liturgične kretnje; tudi rimski kristjani niso postopali drugače. Na ta način je bilo mogoče, da so se oklepali vsi narodi krščanstva in to razmerno hitro.

Kar tiče posebe rimskih kristjanov, to se pravi: krščanske občine v mestu Rimu, so imeli takoj v prvi dobi krščanskega bogoslužja ljudsko petje. Priča temu dejstvu je sv. Klemen I., Rimljan, papež in mučenik, ki govori v svojem pismu, pisanem med l. 93. in 97., tudi o bogoslužnem petju in pravi, da je za službo božjo potreben gotov red — torej notranja ureditev liturgije — in da poje vse ljudstvo: »svet, svet, svet« kakor na ena usta. Ker je bila pretežna večina rimskih kristjanov latinske ali grške narodnosti, je pač jasno, da so peli v grškem ali latinskem jeziku; drugače petje ne bi moglo biti enotno. Manjšinske narodnosti so se seveda prilagodile večini; kajti latinščine in grščine so bili zmožni vsi prebivalci Rima z malimi izjemami.

Skoraj istočasno, kakor sv. Klemen, je pisal tudi C. Plinius Caecilius Secundus (62.—114.) o kristjanih. Poročal je cesarju Trajanu (98.—117.) o novi verski družbi, ki časti Krista kot svojega Boga; člani se zbirajo, da mu pajo hvalne pesmi, to pa antifonično, torej tako, da je pel prvi zbor en stih, drugi zbor pa drugega in tako naprej, vedno menjaje se. Tudi v tem slučaju torej ljudsko petje, zahtevajoče popolno obvladanje jezika in napeva. — In sv. Justin († ok. 167. mučeniške smrti), poroča, da so imeli kristjani njegove dobe

pri službi božji uvedeno responzorialno petje: na določene odstavke berila ali na duhovnikove pozdrave so odgovarjali pojoč vsi prisotni verniki »amen«; prav tako ob sklepu prefacije.

Cerkveno petje poapostolske dobe pa ni ostalo vedno na isti točki, ampak se je razvijalo stalno prosteje in napredneje. Versko navdušenje je rodilo vedno nove pesnitve, ki so zahtevale tudi novih, izrazitih napevov. Q. Septimius Florens Tertullianus (190.—230.) piše, da so kristjani njegove dobe prepevali pred sv. obhajilom psalme, ali kar si je kdo zapomnil iz sv. pisma, ali pa kar je zložil na licu mesta. V poslednjem slučaju ni imel prilike in časa, iskati novega napeva za besede, ki mu jih je polagala sveta vnema sproti na jezik, ampak melodija se mu je morala spajati obenem z besedilom. Morebiti so služili stari — svetni ali celo pogansko-tempeljski — napevi novim obrednim besedilom. Tertullian piše v svoji obširni obravnavi o gledališčih, da naj si mislijo kristjani, ko poslušajo v gledališčih mehke melodije slovečih pevcev, napevu podložene besede psalmov. In tako so kristjani njegove dobe brez dvoma tudi postopali, pa ne samo v tem edinem slučaju. Na ta način so se neprestano množili spevi, namenjeni za cerkveno bogoslužje. Da ni bilo vse in povsod primerno za ta vzvišeni namen, ni treba posebej poudarjati. Ne smemo pa prezreti, da je prenesel ljudski okus raznih narodnosti marsikaj, kar so odklanjale poznejše dobe, bodi, ker so te imele strožje asketične ideale, bodi, da so bile umetniško višje stoječe. Naloga krščanske Cerkve v prvih treh stoletjih je imela obsežnejše naloge: 1. braniti se je morala zoper nasprotujoče ji poganstvo, 2. uveljavljati je morala svoje stališče napram gospodujoči helenistični duševni kulturi in 3. razvijati se v splošno, vsem narodom dostopno krščansko cerkev, torej postati svetovna religija. Spričo teh velikih smotrov se ni mogla brigati za vse podrobnosti vnanjega kulta ali bogočastja, dasi tudi tega ni zane-marjala, kakor dokazujejo »Apostolske odredbe« (Didaché) iz 1. stoletja po Kr., dalje »Apostolska navodila« (Didaskalia) iz prve polovice 3. stoletja; oboje je porabljeno v »Apostolskih določbah« (Constitutiones apostolorum), v spisu, ki je nastal v začetku 5. stoletja. Povsod nahajamo tudi kratka navodila za bogoslužni red in v tem okvirju tudi določbe za petje in pevce.

Pripomniti je še, da je imela grščina v prvih treh stoletjih krščanstva v Rimu velik vpliv, tudi pri službi božji. Večina papežev te dobe je bila grške narodnosti, malone vsi pa so imeli grško naobrazbo. Tudi med verniki samimi je bilo mnogo Grkov, v grščini izvežbanih pa pretežna večina. Zato se ni čuditi, da so rabili v liturgiji za molitve grški jezik, četudi ne izključno. Ostanki so nam ohranjeni še v naši moderni liturgiji, n. pr. Kyrie eleison i. dr. posameznih besed je več; tudi označbe praznikov, kakor: epiphania, parasceve, pascha (četudi hebrejska beseda, a v grški obliki), pentecostes; označbe liturgičnih besedil: antifona, euan-gelium, hymnus, symbolum, tropus in drugih izrazov več. — Napisi na grobovih rimskih kristjanov, pa tudi drugih, n. pr. v Neapolju, Kirenah,

po Mali Aziji in na iztoku sploh dokazujejo, kako temeljito je prepajala klasična, posebno grška kultura tedanji svet. Je-li čudno, ako opažamo, da si je ta omika osvojila tako gospodujoči, da ne rečem izključni vpliv tudi na bogoslužno petje pri kristjanih?

O podrobnostih cerkvenega petja te dobe nismo poučeni — izvzemši nekatere nepopolne navedbe in odlomke; a tudi pri teh gre večinoma samo za besedila, ne za napeve. Najstarejši spomenik krščanskih napevov je nedavno (1922) najden odlomek krščanskega himna, ki je pisan na obratni strani nekega računa za žito; našli so ga v Oxyrhynchosu (Oksirinhos) v srednjem Egiptu. S tem pa ni povedano, da takih in podrobnih spomenikov ni; vsak dan nas more presenetiti z novimi najdbami.

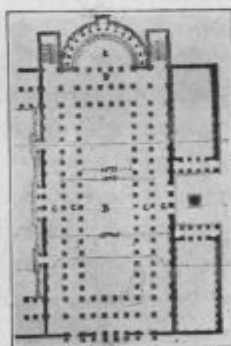
Konstantinova doba in njen pomen za krščanstvo.

Kristjani so živeli v rimskem cesarstvu kot enakopravni državljani poleg poganov. Kot verska družba so pa imeli pod nekaterimi cesarji velike težave. Od Nerona dalje so se pojavljala preganjanja, posebno v prvem stoletju, na vpliv Judov. Pogansko ljudstvo je imelo kristjane za brezbožnike in zločince ter se jih je ogibalo. Rimljan je bil navadno veren, četudi ne pravoveren človek; brezbožnik mu je bil izvržek človeštva. Ker so pa veljali kristjani za brezbožnike, zato ker niso molili njihovih »bogov«, so Rimljani hoteli iztrebiti krščanstvo. Razen tega pa prihaja v poštev tudi rimska državna oblast, ki je na podstavu veljavnih zakonov bila zoper krščanstvo, ker je nasprotovalo rimski državni religiji. In ker kristjani niso hoteli izkazovati cesarjem božanskih časti, so jih tožili in kaznovali tudi zaradi razžalitve veličanstva. Dasi se je stališče napram kristjanom menjavalo s cesarji, vendar niso imeli spoznavalci Kristovi sigurnega miru. Cesar Severus je (ok. leta 202.) prepovedal državljanom prestopati h krščanstvu; Valerian je (leta 257.) prepovedal kristjanom, zbirati se k službi božji; najhuje je postopal zoper nje Dioklecian (edikta iz let 303. in 304.). Takrat so se morali verniki pač skrivati in se zbirati k službi božji ondi, kjer je bilo najvarnejše: danes tukaj, jutri tam. Urediti za bogoslužje v takih slučajih ni bilo mogoče ničesar. Zato je bila vsa liturgija enostavna, četudi ne brez reda; smotrenega razvoja ni mogla imeti pri takih razmerah, ki so bile pod Dioklecianom prikipele do vrhunca. A zoper krščanstvo boriti se ni bilo mogoče. Ko je Dioklecian umrl, se je obrnilo tudi za kristjane na bolje. Konstancij Klorus, sovladar cesarja Galerija, je po moči zaviral preganjanje kristjanov v svojem področju in celo neusmiljeni Galerij sam je umaknil Dioklecianova edikta malo pred svojo smrtjo, in, ker je bil težko bolan, je v tem svojem razglasu verske strpljivosti prosil tudi molitve kristjanov za svoje zdravje in za srečo države.

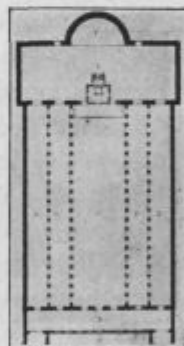
Po notranjih homatijah je končno zasedel cesarski prestol Konstantin, sin Konstancija Klora. Leta 306. ga je razglasilo vojaštvo za cesarja, a utrdil se je na prestolu šele leta 312., ko je premagal svojega

najjačjega nasprotnika in sovladarja Maksencija. Leta 313. je izdal ukaz (v Milanu), po katerem so postali kristjani enakovpravna verska družba in so smeli tudi javno vršiti svojo službo božjo, kakor pogani. Enajst let pozneje (leta 324.) pa je priznal krščanstvo kot državno vero. Tako se je po 290 letnem boju uveljavila Kristova vera.

Posledice milanskega ukaza so bile nedogledne. V prvi vrsti je vzrastla krščanstvu, rekel bi, kar čez noč naloga, staviti si svoja bogoslužna poslopja ali cerkve. V teh se je mogla šele razvijati liturgija in z liturgijo petje. Za smer krščanstva je zanimivo in važno, da nihče ni mislil niti za trenutek na jeruzalemski tempelj, ki naj bi bil služil krščanskemu bogoslužnemu posloplju kot vzorec, niti na pogansko svetišče. Kristjani so posegli kratkomalo po najbližjem vzorcu za stavbo, ki naj združi vse vrste prebivalcev: po rimski tržnici.¹ A od posvetnega značaja tržnice ni ostalo nič drugega, kakor vnanja oblika, in to celó na iztoku v veliki meri. Dočim je v tržnici vrvelo trgovsko življenje v ladjah, je bil polukrožno zaključen del (apsida) pridržan za sodni dvor s pretorjem na čelu. Te ideje se je polastilo tudi krščanstvo, a jo je teološko preoblikovalo: v ladjah se je zbiralo verno ljudstvo k sv. Daritvi in k darovanju, prinašajoč pridelke za vzdržavanje cerkve, duhovščine in v podporo revežem. Tu je bilo prostora za vse: visoke in nizke, bogate in revne, plemiče in sužnje, stare in mlade. A v absidi je bil prostor za oltar, sedež sodnika živih in mrtvih.

Rimska tržnica.²

Bazilika sv. Pavla.³

¹ Nekateri ugovarjajo temu naziranju z dlakocepskimi razlogi na videz. Vkljub temu je pa vendar dala tržnica prvo in porabno idejo za krščansko cerkveno poslopje, s potrebnimi izpremembami seveda. Poleg bistvene osnove so prevzeli kristjani tudi njeno ime »bazilika« (t. j. »kraljevi dom«).

² Tloris rimske tržnice (basilica Ulpia). A = Vhod s stebriščem; B = srednja ladja; C = stranske (ožje) ladje; D = stebri, ki ločijo polukrožni del (apsido) od ladje; E = apsida, to je bil prostor za sodnika, ki je tu reševal sporne zadeva.

³ Tloris bazilike sv. Pavla pred ozidjem. A = preddvor (atrium), samo eno krilo in nastavek dveh stranskih kril stebrišča; B = hodnik stebrišča pred vhomom v cerkev; C = srednja ladja; D = stranske ladje; E = prečna ladja; F = apsida. Edini oltar je nameščen pred apsido, v prečni ladji.

Ko so imeli kristjani svoje cerkve, so začeli urejevati tudi svojo liturgijo in z liturgijo cerkveno petje. V »apostolskih navodilih« in »apostolskih določbah« imamo več zanimivih dokazov za to. Konec četrtega ali začetek petega stoletja imajo nekatere cerkve že poseben prostor za pevce. To je bila v srednji ladiji cerkve posebna ograja; v notranjem prostoru so bile klopi, a na desni in na levi sta bili na vnanji strani pridruženi po ena »prižnica« (ambon), na katerih sta se pela list in evangelij. Najbolj ohranjeno stojišče za pevce* — prednik današnjega kora — je v baziliki sv. Klemeneta v Rimu.

Bazilika sv. Klemeneta.

Odkar je postalo krščanstvo državna religija, se je bogoslužje bujno razvijalo na zunaj. Na zapadu rimskega cesarstva so pa bili tedaj verniki že bolj vajeni latinščine, kakor grščine; vendar je bil velik del bogoslužnih molitev še vedno grški. To nesoglasje je prikipelo v dobi sv. Ambrozija, milanskega škofa (340—397) do vrhunca. Ta svetnik, visoko naobražen, se je pečal tudi s pesništvo in glasbo. Ko so ga Ari-janci zaprli v njegovo stolno cerkev, je izrabil ta čas za pesnikovanje in je obogatil liturgijo z latinskimi himni, katerim je dal grške napeve. Tako poroča njegov tajnik Tiro Prosper v svoji kroniki. Iz Milana se je latinsko besedilo z grškimi napevi širilo po zapadu in vplivalo tudi na tedanjo rimsko liturgijo; kajti latinska beseda je postala za latinsko prebivalstvo nujna potreba časa.

Sv. Ambroziju so pripisovali tudi ureditev koralnega sistema in poročali, da je postavil samo štiri tone, ki da so tvorili podlago sistemu sv. Gregorija. To se ne da dokazati in ne držati. Imenoval je pač le štiri tone, t. j. tonovske vrste: protos (prvi), deuterios (drugi), tritos (tretji) in tetartos (četrti). To pa gotovo samo v tem smislu, da je označil z vsakim imenom glavni (avtentični) in njegov stranski (plagalni) ton; saj ima tudi vsak stranski ton isto osnovo, kakor glavni. Da mora biti temu tako, izhaja že iz dejstva, da so ambrozijanski napevi zloženi v vseh osmerih koralnih tonih. — Smatral je pa za cerkev primerne samo tone resnega

* Latinsko so imenovali prostor za pevce »Schola cantorum«. Ta izraz je mogoče tolmačiti »šola za pevce«, potem »prostor za pevce« ali tudi »pevski zbor«. Rimljani so imenovali strokovna udruženja tudi »scholae«.

značaja. Saj je živel v dobi, ko je bila askeza (samozatajevanje) kot bistven del krščanstva izredno važna in so jo tirali do skrajnosti. Njegovi sodobniki so bili n. pr. sv. Atanaz, Avguštin, Hilarij, Jeronim, Pavlin i. dr. v., vsi asketi, ki so zahtevali zdržnost tudi v cerkveni umetnosti in v oblikah liturgije. Množica grških tonov se je zdela sv. Ambroziju nedvomno prerazkošna, zato jo je omejil.

Vendar asketska smer ni ostala vedno tako stroga. Vse v krščanstvu se je razcvitalo in temu je morala polagoma slediti tudi svečana liturgija s petjem in vsa cerkvena umetnost. Množili so se verski prazniki, število spevov z novimi napevi je rastle, a glasbeniki se niso držali vedno ozkih asketičnih mejâ. V ta razvoj so posegali tudi odloki raznih papežev, tičoč se cerkvene glasbe; vsi urejujejo bogoslužno petje, a nobeden je ne ovira, temveč vsak le razširja in poglavlja, kakor sv. Damaz († 384), sv. Leon I. († 461), sv. Gelazij I. († 496), sv. Simmach († 514), sv. Ivan I. († 526) in sv. Bonifacij II. († 532). Tako je narastle gradivo cerkvenih pesmi in spevov, ki so jih verniki raznih škofij prepisovali in prenašali v svoje kraje, a obratno so brez vsakega dvoma prinašali tudi speve svoje domačije v zameno v Rim. Kar je cerkveno petje pridobilo na množini popevk, je pa izgubilo na enotnosti. Takšen je bil položaj proti koncu 6. stoletja na zapadu. Iztok se je bolje držal in čuval grško značilnost, ki si je kulturno podredila tudi ostale iztočne narode (Armence, Sirce, Kaldejce).

Papež sv. Gregor I. Veliki.

V teh razmerah je zasedel papeški prestol Gregor Veliki. Bil je plemenitega rodu iz rodbine Anicijev. Oče Gordian je bil senator. Rojen je bil Gregor v Rimu okoli l. 540. in dobil izvrstno odgojo, ker ga je oče nameraval dati v izobrazbo za pravoznanca. Okoli l. 573. je bil pretor (predstojnik) mesta Rima, a je pozneje stopil, pustivši ugledno mesto pretorja, v enega izmed sedmerih samostanov, ki jih je bil sam ustanovil v Rimu. L. 579. ga je poslal papež Pelagij II. kot poslanika na cesarski dvor v Carigrad, odkoder se je vrnil l. 585. in postal opat svojega samostana. L. 590. je bil zoper svojo voljo izbran za papeža. Zastavil je takoj z energičnim delom. Duhovništvu je spisal priročno knjigo o duhovskih nalogah in dolžnostih (Regula pastoralis) in delal na enotnost liturgije v zapadnorimski cerkvi.

V to svrho je dal zbrati cerkvene speve, ki so se bili nabrali do njegove dobe. Ogromno gradivo je dal prebrati, prikladno sprejeti, neprimerne izločiti. Uravnal je bogoslužni red in predpisal za vsako nedeljo in za vsak praznik določene speve. Vse to je združil v posebni knjigi, ki jo je imenoval antiphonarius cento, t. j. »antifonski zbornik«, kar hoče reči, da obsega speve, ki naj se pojo v dveh zborih.⁵ Tako je dobila katoliška cerkev prvi, splošno merodajni in veljavni spevnik za svoja liturgična opravila.

⁵ Označba »antiphonarius cento« je zelo značilna; natančno prevedena v slovenščino bi se glasila: »skrupcan antifonar«, torej iz raznih spevov sestavljen.

Drugo važno delo tega velikega papeža je bila izbora in ure-ditev primernih lestvic, iz katerih naj se tvorijo za cerkev porabni napevi; lotil se je torej tudi glasbenega sistema. Novega ni uvedel nič, kajti vse so imeli že stari Grki in njihov glasbeni sistem je bil osnova cerkvenega korala. Samo, da je bila stara glasba bogatejša in je poznala diatoniko, hromatiko in enharmoniko. Poslednjih dveh vrst pa Gregor ni upošteval, ker mu je zadostovala diatonična in je odgovarjala smeri časa, ki se je nagibala znova k askezi, posebno pod Gregorijem Velikim, ki je bil sam napram sebi in drugim strog.

Koral sv. Gregorija sestaja iz 4 glavnih in 4 stranskih lestvic ali »tonov«. Začenja se z lestvico na osnovi tona d. Najprej je postavil 4 glavne (osnovne ali avtentične) lestvice ali »tone«:

D e.f g a h.c d
 E.f g a h.c d e
 F g a h.c d e.f
 G a h.c d e.f g

Vsako lestvico je razdelil v dva dela: kvinto in kvarto; n. pr. pri I. tonu:

D e.f g a h.c d
 1. del 2. del

To je bil glavni ton.

Ako je šla melodija še pod D, je vzel 2. del in ga prenesel pred 1. del, tako da je dobil osemtonsko lestvico:

a h c D e f g a
 2. del 1. del

To je bil stranski ton.

Pri glavnem tonu je bila kvinta zaeno tudi začetni ton kvarte; pri stranskem tonu je bila kvarta zaeno tudi začetek kvinte. Obema tonoma, glavnemu in stranskemu, pa je bil D skupni osnovni ton.

Na ta način je postopal pri vseh glavnih tonih. Razporedil* jih je po tonikah štirih glavnih lestvic.

Adolf Gröbming:

Nekaj poglavij iz fiziologije in fonetike.

Kakor za petje tako je zven tudi za izreko izredne važnosti. Glasotvornice sodelujejo pri pretežni večini glasov, in le razmeroma majhno število soglasnikov tvorimo brez zvena. A prav pri teh je treba največ pazljivosti, kajti nemi zaporniki in priporniki se razlikujejo od svojih zve-

* Ako govorimo in pišemo, da je vse to izvršil papež Gregor, ne smemo misliti, da je to njegovo osebno delo, ampak da se je izgotovilo pod njegovo avtoriteto. Mož na takem mestu je imel preveč drugih obveznosti in dela ter si je moral obdržati jasen pogled v splošnost — kar je tudi storil, kakor smo poučeni. Pri tako podrobnem delu pa se veliki pogled navadno zamegli. Za krščanstvo je bilo bolje, da so po njegovem naročilu reševali glasbeno vprašanje strokovno naobraženi možje, kot orodje v rokah velmoža Gregorija.

nečih dvojnikov samo po zvenu, ker se tvorijo s povsem enakimi zožitvami nastavne cevi. Radi premajhnih kontrastov so zamenjave pri teh glasovih najprej mogoče. Slovenec sicer natančno loči obe skupini, pri nekaterih jezikih, zlasti pri nemščini, pa so meje med njimi tako zabrisane, da je včasih le s posebnimi določilnimi besedami »weiches B«, »hartes P« mogoče razlikovanje.

Če hočemo točno ločiti zveneče glasove od nemih, moramo predvsem poznati sredstva, s katerimi lahko ugotovimo, ali se glasotvornice tresejo ali ne. Samo na sluh se ne moremo zanesti, ker nas v hitri govoricí kaj rad pusti na cedilu. Tresenje glasotvornic ugotovimo najlaže:

1. s tipom, ako položimo prst na jabolko ali dlan na teme;
2. z notranjim poslušanjem, če zatisnemo s prsti ušesa in
3. s pevsko preizkušnjo.

Nadaljna razlaga se mi ne zdi potrebna, ker sem te točke obširneje obravnaval že pri »Zvenu« (C. Gl., I. 51, str. 101—102). Oglejmo si sedaj posamezne glasovne skupine!

Zaporniki (prim. C. Gl., I. 53., str. 167). V knjižni izreki poznamo tri dvojice (pare) zapornikov: zveneče b, d, g in neme p, t, k. Najbolj razširjena naziva za te glasove sta *tenues* (t. j. tanki) za neme zapornike in *mediae* (t. j. srednji) za zveneče. Poleg teh izrazov naletimo v fonetičnih razpravah še na mnogo drugih: *fortis* in *lenis*, trdi in mehki zaporniki, napeti in nenapeti itd. Nemci jih označujejo semtertja tudi z izrazi *Sprenglaute* in *Lösungslaute*, in sicer zato, ker razžene pri nemih zapornikih zračni tok zaporo s silo, dočim jo pri zvenečih le razmakne. Da ne bo zmešnjave, bom uporabljal poleg slovenskih izrazov nemi in zveneči zaporniki, le še splošno znana izraza *tenues* in *mediae*, dasi ne označujeta pravega bistva teh glasov.

Razen naših zapornikov, ki jim pravijo fonetiki krepke, čiste ali prave *tenues* in zveneče, čiste ali prave *mediae*, imajo neslovanski narodi (Danci, Nemci i. dr.) še drugačne zapornike, n. pr. aspirirane in slabo aspirirane *tenues*, nezvneče in napolzvneče *mediae* itd. Nekaj takšnih glasov poznajo tudi naša narečja, ker se pa v knjižni izreki ne uporabljajo, jih bom omenil le mimogrede.

O razliki med zvenečimi in nemimi zaporniki so glasoslovci že mnogo pisali, kajti mnenja so v tem pogledu zelo različna. Daleč bi prekoračil obseg svojega spisa, ako bi hotel seznaniti čitatelja z najvažnejšimi teorijami, zato se bom omejil le na splošno priznane razlike, ki jih je Gutzmann zbral v sledeče točke:

1. *tenuis* je nema; pri mediji leže glasotvornice v zveneči legi ali pa zvene že pri tvorbi glasu. (Zadnje velja za slovenske medije.)

2. Konsistenca delov, ki tvorijo zaporo, je pri mediji mehka, pri *tenuis* trda.

3. Dotikalne ploskve so pri mediji velike, pri *tenuis* male, kar je lahko dognati z odtiski na očrnjeni (okajeni ali sajasti) plošči. (Avtor meni odtisk ustnic pri izreki b in p.)

4. Zapora se odpre pri mediji bolj aktivno, pri tenuis bolj pasivno. (Odtod Sieversova izraza *Lösungslaut* za medijo in *Sprenglaut* za tenuis.)

Vse druge razlike, tako n. pr. večja sila ekspiracijskega pritiska pri tenuis so, kakor trdijo povsem pravilno Brücke in drugi, sekundarnega pomena.

V izpopolnitev Gutzmannovih izvajanj naj sledi še nekaj pripomb. Pri pravih tenuis se vzporedno z ustno zaporo, zapira in odpira tudi glasilka. Ako sledi tenuis vokal, se začnejo glasotvornice neposredno po eksploziji tresti, »kakor na vojaško povelje« pravi Jespersen. Človek ima pri tem občutek, da se eksplozija naših tenuis izvrši naravnost v vokal. V nemščini je drugače. Skoro za vsakim nemim zapornikom se oglasi pred vokalom dahu podoben glas (*fathər, phathə, khal* za Vater, Pate, kahl), kakor da je eksplozija preletela še kratko cev ali ožino, preden je naletela na vokal. Pri nemških tenuis je namreč med ustno zaporo glasilka široko odprta. Preden dospejo glasotvornice v zvonečo lego, ki je potrebna za izreko vokala, uide del zračnega toka neizrabljen, kakor pri aspiriranem zastavku. Za slovenščino takšna izreka ni primerna in se ne sme zato ne v petju ne v govoru uporabljati. Varovati se pa moramo tudi pretirano ostre izreke, s katero smo vajeni izgovarjati tuje besede s podvojenimi zaporniki: tutti, bocca, Kette, tappen itd. Pri takšni izreki nastanejo radi nenavadno dolge zapore, ki se vrši na škodo prejšnjega vokala, ostri, za petje neprimerni presledki. Zapornike je treba razločno izgovarjati, zaporo pa kolikor mogoče skrajšati. Ako zaključuje zapornik zlog (*tat, brät*), ga je treba v zadnjem hipu izgovoriti, ne da bi okrnili samoglasnika pred njim; kadar pa leži med dvema vokaloma (*ata, sapa*) ga izgovorimo tako, da začenjamo z njim zlog (*a-ta, sa-pa*), zapornik je treba pri tem nekako »prilepiti« na sledeči vokal, ki mora izpolniti ves zlog »prav do zadnjega kotička«, n. pr. *te—ta, pi—pa, brät, tat*, ne pa *tet—ta, pip—pa, brätt, tatt*. To velja le za petje. V naravnem govoru predolga izgovarjava vokalov ni lepa, ker se moramo ozirati na naravno dolžino vokalov in poudarkov.

Za prave medije je značilno zvenenje glasotvornic, ki traja toliko časa, dokler se zrak za zaporo zgoščuje. Ker pa je notranji zrak radi hermetične zapore brez zveže z zunanjim in prenašajo tresljaje le stene, ki obdajajo nastavno cev in jabolko, ima zven pri medijah zamolklo votlo barvo. Nemci uporabljajo za ta glas zelo značilen izraz »Blählaut«, i. j. napihovalni glas. Pri slovenskih medijah se oglasi zven takoj, ko nastopi zapora, tako da zvone glasotvornice v primerih kakor *biba, duda, gaga* nepretrgoma pri vokalih in konsonantih. Germanski narodi poznajo pa tudi neme in napolzveneče medije, pri katerih se glasotvornice sploh ne tresejo, ali pa šele v začetku ali proti koncu zapore.¹ Za medije veljajo pri petju ista pravila kakor za tenuis. Tudi zanje niso primerne dolgotrajne zapore, ker ovirajo razvoj glasu, zato se jih moramo čimpreje iznebiti.

¹ Nekaj takih glasov imamo tudi v slov. narečjih (Horjul, Rovte i. dr.).

Preden nadaljujem, moram seznaniti čitatelja z nekaterimi izrazi, ki se večkrat uporabljajo pri opisih fonetičnih pojavov. Izreka glasov ni vedno enaka, ampak se ravna navadno po okolici in po mestu, ki ga zavzemajo glasovi v besedi, Mesto glasov označujemo z izrazi zaglas, medglas in doglas.¹ V zaglasu (Anlaut) je glas takrat, kadar začenja besedo: brati, biti, v medglasu (Inlaut), kadar leži v sredi besede, med drugimi glasovi: tebe, vrabec, v doglasu (Auslaut) pa, kadar jo zaključujejo: bob, zob. Iste izraze uporabljamo za označevanje glasov v večjih glasovnih skupinah, ako tvorijo v izreki spojeno enoto: Dober dan! Kje si bil? izgov. *dobardan* (*dobardan*), *kjesibiu*.² V takih primerih uporabljamo izraza zaglas in doglas le za krajne glasove, za vse druge pa izraz medglas. Radi natančnejšega razlikovanja je potrebno včasih, da dodamo navedenim izrazom še pridevek »besedni« ali stavčni«, tako je n. pr. zapornik d besede dan, ako izgovorimo besedo samo zase³ v besednem zaglasu, v pozdravu »dober dan« pa v stavčnem medglasu.

Kakor drugi Slovani, tako tudi Slovenci ločijo obe vrsti zapornikov v zaglasu in medglasu, razen v primerih, ki so podvrženi asimilaciji ali prilikovanju.⁴ Mogoče je vprav ta jasnost izreke kriva, da imamo v našem besednem zakladu vse polno izrazov, ki se razlikujejo med seboj po enem samem glasu. Takšni primeri so:

blesti — plesti	održi — otrti
brati — prati	cdeti — oteti
briti — priti	glas — klas
obрати — oprati	glej — klej
da — ta	gos — kos
dam — tam	rega (razpoka) — reka
dir — tir	sraga — sraka
dreti — tretji	in mnogo drugih.

Nemec, ki skoro ne loči med Pein in Bein, packen in backen, Kreis in Greis, klauben in glauben, mora pri takih besedah zelo paziti na pravilno izreko zapornikov, ako se hoče izogniti neljubim zamenjavam, ker mu vprav ti glasovi delajo pri učenju tujih jezikov največ preglavic. Nemce sem že večkrat slišal govoriti slovanske in romanske jezike, a doslej razen Vojvodincev še nobenega, ki bi brežhibno izgovarjal zapornike. Nasprotno pa se poprime Slovenec, ako živi med Nemci ali mnogo občuje z njimi, v najkrajšem času njihove izreke, in sicer tako čvrsto, da se je večkrat ne

¹ Hrvatje uporabljajo v istih pomenih izraze zaglasak in doglasak. Slovensko bi se torej morali glasiti ti izrazi zaglasek, medglasek itd. Pleteršnik navaja v podobnih pomenih dve obliki, doglasek in zaglas. Kateri obliki gre prednost, daljši ali krajši, naj odločijo strokovnjaki.

² Debelo tiskane črke označujejo stavčni poudarek.

³ O besedi ali večji glasovni skupini, ki jo izgovorimo tako, da stoji pred njo in za njo presledek ali pavza, pravimo, da je osamljena (izolirana).

⁴ Ker bom asimilacijo obravnaval v posebnem poglavju, se nanjo sedaj ne morem ozirati.

more otresti niti tedaj, kadar govori domači jezik. (Prim. dijalekt. izraze: *pir* — *Bier*, *ajzenpon* — *Eisenbahn*, *purgar* — *Bürger*, *Marpurk* — *Marburg*, *Trauperk*, *Trauperca* — *Drauburg* i. d.)

V doglasu, t. j. pred presledki (pavzami) medije oneme in se izgovarjajo kakor *tenues*. Končni zaporniki besed kakor: *bob*, *zid*, *Bog* i. dr. torej niso zveneči ampak nemi: *bop*, *zit*, *bok*. Zapora sicer ni pri teh zapornikih tako čvrsta kot pri nemih zapornikih v zaglasu in medglasu, na poslušalca pa vendar napravijo vtisk pravih *tenues* in Slovenec jih kot prave *tenues* tudi izgovarja. Podoben pojav nahajamo tudi pri Nemcih in skoro pri vseh slovanskih jezikih. Broch⁵ ga prišteva k regresivni asimilaciji, »kajti izguba zvena je anticipacija nezvenečnosti (nemosti) pavze«. Ker pa izgovarjajo Slovenci v besednem doglasu skoro vse medije nemo, in to ne le pred pavzami, ampak večkrat celo v tesno spojenih skupinah (*bok oče, zop je ... zit obdaja ... za Bog oče, zob je ... zid obdaja ...*) si ga lahko razlagamo tudi z željo olajšati si izreko, kajti neme zapornike je lažje izgovarjati, kakor zveneče.

Nema izreka končnih medij nudi pesnikom pri stikih (rimah) mnogo olajšav, zato se javlja njen vpliv tudi v poezijah:

In topo zre oko v ponočni svet,
brezmiselno, brezčutno, brezizrazno;
po nebu plava mesec tih in bled (izg. *blet*),
na črno zemljo sije neprijazno.
Kette: Črne noči.

Danes se priporočite,
da vas vsliši sveti Rok,
k njemu verni pritecite,
ki je pomočnik nadlog (izg. *nadlok*).
Levstik: Na sv. Roka dan.

Take »fonetične rime«, ki zvene naravno in neprisiljeno, so povsem v skladu z duhom slovenskega jezika, kar ne dokazujejo le pesmi jeziko-slovca Levstika, ki jih je večkrat uporabljal, ampak tudi besede mentorja slovenskih pesnikov J. Stritarja v Pogovorih⁶: Sme se pa rimati, jez in les, rod in plot, okrog in jok, ker se v izgovoru na konci pri nas skoraj čisto nič ne loči trdi od mehkega soglasnika. Istega mnenja je tudi dr. Breznik⁷: Soglasniki se smejo stikati vedno, ako se ujemajo v izreki, naj se tudi različno pišejo, n. pr. *Bog* — *rok*, *nas* — *mraz*, *plot* — *rod*, *laž* — *velikaš* (Aškerc, Lj. Zv. 17, 193), *bridki* — *vitki* (L. Pesjakova, Lj. Zv. 12, 338), ker pravila stikom določa izreka, ne pa pisava!

Pod okriljem »*licentiae poeticae*« pa so bile zasnovane sledeče rime iz znane že uglasbene Kettejeve pesmi:

Tam zunaj je *sne*g (izg. *sneh*)
in burja nezvanka,
a tebe, neugnanka,
le radost in *sme*h.

Ni več na vrte h
lepih rožic razvitih,
vijolic ni skritih,
lilij belih ko *sne*g (izg. *sneh*).

Zveneči zapornik *g* se sicer v mnogih narečjih izreka kot *h* (*boh*, *sneh*, *roh* itd.), vendar moramo takšno izreko prištevati k dijalektičnim,

⁵ Slavische Fonetik, § 199.

⁶ Zbrani spisi, str. 165.

⁷ Izreka v poeziji. VII. izvestje zavoda sv. Stanislava v Št. Vidu 1912, str. 24.

dasi bi bila za pevca primernejša, kakor izreka trdega zapornika k. V pesmih in skladbah se ji seveda ne smemo izogibati, ker bi drugače trpelo lepoglasje.

Onemitev končnih medij je kriva, da izrekamo v slovenščini mnogo besed popolnoma enako, dasi se različno pišejo:

rob (obleke) — rop	strd — strt
slab — slap	rog — rok (gen. pl.)
trd — trt (gen. pl.)	in mnogo drugih.

Slovenca, ki že iz vsebine stavka spozna pravi pomen besed, ne delajo takšni izrazi nobenih preglavic, dočim tujcu zelo otežujejo razumevanje jezika. Ker je Slovenec iz domače govorice vajen izgovarjati medije v besednem doglasu nemo, mora pri učenju tujih jezikov, zlasti francoščine in angleščine, paziti na končne zapornike, kajti ta dva jezika tudi v doglasu točno ločita tenuis od medije:

Franc. fat (*fat*) — fade (*fad*), bac (*bak*) — bague (*bag*) i. dr.

Angl. rope (*roup*) — robe (*roub*), peck (*pek*) — peg (*peg*) i. dr.

Ferjančič Fran:

Zelo važna pripomba k navodilu za pevanje evangelijev v slovenskem jeziku.

Gotovo smo vsi z veseljem pozdravili novi, ljubljanski in lavantinski škofiji namenjeni Obrednik za procesijo na praznik sv. Rešnjega Telesa. Ne le, da je nova izdaja v resnici elegantna, tisk zelo velik in razločen, še bolj nas zadovoljuje notranja vsebina, ker sedanji novi evangellji so mnogo bolj prikladni pomenu praznikovemu. Obredniku so na posebnem listu pridejane tudi »Opombe za liturgično pravilno petje«, kar je vse hvale vredno. Toda z eno točko v teh opombah se nikakor ne morem strinjati.

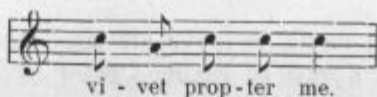
Beremo namreč takoj v pričetku: »Pri petju evangelijev pade glas v mali terci redoma na četrtem zlogu od zadaj. Zaradi posebnosti slovenskega jezika pa je treba nekaterikrat napraviti izjemo.«

Ta zadnji stavek je treba brezpogojno črtati, ker je popolnoma pogrešen. Tudi v slovenskem jeziku se v tem oziru ne sme delati nikake izjeme, kar hočem takoj dokazati.

»Posebnost slovenskega jezika« je pač v tem, da imajo večzložne besede čestokrat poudarek na zadnjem zlogu, dočim v latinščini dvo- ali večzložne besede nimajo nikdar poudarka na zadnjem zlogu, razen v kakih tujkah. To je res. Ali v mnogih latinskih stavkih je zadnja beseda pred piko enczložna in krepko poudarjena beseda, kar naredi na naše uho podoben vtis, kakor če bi bil akcent na zadnjem zlogu kake večzložne besede. Na pr. baš pri mašnem evangelijskem na praznik sv. Rešnjega Telesa pojemo pred piko »vivet propter me«. Po sedaj veljavnem tradicio-

nalnem načinu smemo to peti edino tako, da pričnemo kadenco na četrt-predzadnjem zlogu:

S tem latinskim besedilom se glede poudarka popolnoma ujema slovensko besedilo »prišel iz nebes«, kar se v evangeliju pri tretjem oltarju poje dvakrat pred piko.

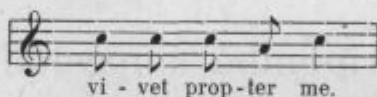
Vivet propter me.

Prišel iz nebes.

Ako bi bilo torej v slovenskem jeziku dovoljeno tako peti, kakor nasvetuje navodilo, namreč:

bi se moralo ali vsaj smelo tudi v latinskem jeziku pri poudarku na zadnjem zlogu peti istotako:

Tega pa tradicionalni koral absolutno ne pozna. Da, tako se je pelo po medicеjskem načinu. In reči moram, da od začetka se je tudi meni, ki sem bil navajen na medicеjski koral, zdel v takih slučajih tradicionalni način nekam čuden. Sedaj seveda se mi to ne zdi več čudno, naj pojem evangelij v latinskem ali slovenskem jeziku.

Ako bi mi sprejeli v navodilu nasvetovani način, bi s tem pokazali, da lezemo zopet v medicеjski koral. Če je namreč v latinskem jeziku pri pevanju evangelija osobito v tej točki razlika med tradicionalnim in medicеjskim koralom, bi li ne bilo nad vse čudno, ko bi pa mi v slovenskem jeziku brez vsakega pravega vzroka to razliko kratkomalo odpravili ter svojevoljno silili nazaj v medicеjo?

Gotovo je, da pri evangelijski kadenci pred piko ne igra posebnost slovenskega jezika čisto nobene vloge. Pač pa pride to v poštev pri verzikeljnih. Verzikeljni, ki se končujejo z enozložno ali hebrejsko besedo, se tudi po tradicionalnem načinu smejo — a ne morajo — peti takole:

Ali prav ta okoliščina, da tradicionalni koral dovoljuje to izjemo pri verzikeljnih, nikakor pa ne pri evangeliju, je nov dokaz zame, da moramo analogno postopati tudi v slovenskem jeziku in da ne smemo delati v tem oziru novih in nepotrebnih zmešnjav.

Pravim: nepotrebnih zmešnjav, kajti ako bi se res uveljavil nasvetovani način, ali bi s tem koral kaj pridobil? Po mojem mnenju čisto nič.

Ako se poje pravilno:

pa se zadnji zlog lepo poudari in kratko zategne, je vsaj za moj okus to še lepše, kakor če se poje po nasvetovanem, a nedovoljenem načinu:

Seveda ne sme tu odločevati okus posameznika, temveč edino le volja sv. Cerkve, in ta je zavrгла medicejski koral, po katerem bi bilo to dovoljeno.

Kdor mirno preudari vse to, kar sem tu napisal, bo lahko spoznal, da je navodilo za pevanje evangelijev v tej točki, ki sem jo navedel, pogršeno, da je to korak nazaj v medicejo, ki jo je sv. Cerkev že davno odpravila, in da zato ni nihče dolžan, ravnati se po onem navodilu. Pravilo je in ostane, da se mora tudi v slovenskem jeziku pri pevanju evangelija v vseh slučajih pričeti kadenca na četrtpredzadnjem zlogu pred piko. V tem zmislu naj se v prihodnje popravi ono navodilo.

Leopold Govekar:

Nadzorniki organistov in ljudsko petje.

Mislím, da se ne motím, če trdím, da je ena izmed glavnih nalog nadzornikov, da se zanimajo, kako napreduje ljudsko petje po dekanijah. Pa ne samo zanimati se, temveč ga tudi pospeševati z besedo in dejanjem. Saj imajo prav oni največ priložnosti skrbeti za to, da ta iskra tam, kjer so jo ljubitelji petja že prižgali, ne ugasne, drugod pa, da je zanetijo.

Ko sem premišljeval, kako bi mogli svojo nalogo najuspešneje vršiti, se mi je zazdelo, da bi bilo morda umestno, da bi nadzorovanje združili s pridigo v cerkvi s temo o cerkvenem petju, predvsem še o ljudskem. Ker so skoro vsi nadzorniki duhovniki, bi to z dovoljenjem in dobro voljo domačih gospodov mogli izvršiti. Nadzorniki-laiki bi pa morda napravili primeren govor (najbolje po službi božji) v društvenem domu.

Zdi se mi, da, prepričan sem, da je vsaj en govor (saj bo to tako še premalo) nujno potreben za začetek. Samo semtertja par spodbujevalnih stavkov bo kar premalo; treba je nekoliko daljše razlage in krepkega prigovarjanja. Kdor bere »Glasbenik«, je že poučen, ljudstvo pa v splošnem še ne prav mnogo. Mislím, da bo to fundament, korenina, iz katere bo vzknila roža ljudskega petja. Imamo sicer škofijsko zapoved,

toda treba jo bo ljudem tudi raztolmačiti — drugače bo g. svètnik Kalan moral spet svojo trditev preklicati, ko bo videl, da še nič ne »doni in grmi«... Sv. Pavel ima tudi v našem primeru prav, ko pravi: »Kako naj pa verujejo v tistega« — (mi bi rekli: v ljudsko petje) — »o komer niso slišali? In kako naj slišijo brez oznanjevalcev?« (Rim. 10, 14.) Ko bodo slišali, bodo verovali in vera bo rodila dejanja.

Semtertja je bila že izražena želja v »C. Gl.«, naj bi bila vsako leto vsaj ena pridiga o cerkvenem petju, najprimerneje okoli godu sv. Cecilije. V prvi številki lanskega letnika g. urednik ponovno priporoča govore posebej še o ljudskem petju. Ne vem sicer, kako se ta misel uresničuje, ko je v resnici nekoliko manj prijetno (saj meni je bilo od začetka tako) govoriti o predmetu, o katerem bi utegnil še ta ali drugi poslušalec misliti, da ne spada prav strogo v krog cerkvenih govorov, ko se razen par stavkov redko sliši celoten govor o tem (saj jaz še nisem nobenega slišal, pa sem vsako nedeljo v cerkvi...).

Tam torej, kjer ljudje še niso veliko slišali o cerkvenem petju, predvsem še o ljudskem ne, bi imeli nadzorniki hvaležno polje. Seveda, če je nadzornik v dušnem pastirstvu, bi potem moral biti dotični gospod, kjer bi se nadzorovanje vršilo, tako prijazen, da bi šel za tisto nedeljo nadzornika nadomestovat. Zanj bi bil to izlet, ljudem je pa tudi všeč, če včasih pride tuj gospod. Druga dobra stran bi bila pa ta, da bi po sv. maši takoj četrť ure lahko napravili v a j o za ljudsko petje, da bi se ljudje praktično uvedli. (Potrebno posebno tam, kjer duhovnik ni glasbenik.) Seveda bi bilo treba to nedeljo preje oznaniti. Tretja dobra stran bi bila, da bi se vsa dekanija naučila istih pesmic (najbolje, da bi jih kar nadzornik določil), kar bi bilo pri eventualnih skupnih nastopih zelo ugodno. In še četrta bi bila ta, da bi nadzorniki baš ob nedeljah ostalo svojo nalogo lahko najlepše in najuspešneje izvršili. Sicer bi vse to (ponekod posebno nadomestovanje) zahtevalo nekaj truda z obeh strani, pa ker je gotovo vsem pri srcu ljudsko petje in čast hiše božje, to že ne bo prišlo toliko vpoštev. Vedno beremo, da je treba glede tega samo dobre volje — naj rečem še jaz: nekaj dobre volje, pa bo šlo. Ko bodo prišle pa še obljubljene tiskane pridige (zelo so potrebne) — bo vsak v svojem kraju stvar še bolj okrepil.

Pouk je torej nujno potreben. Kakor razna pevška društva ne napredujejo, ker je glasbena izobrazba pevcev in publike premajhna, tako je treba tudi glede ljudskega petja ljudi opozoriti na lepoto in mogočnost petja velikih mas, ki bo z nepremagljivo silo našlo pot celo do tistih src, ki jih noben drug ključ ne odpre. Najbolje bo že vnaprej spodbiti dvome in predsodke, ki se bodo v začetku gotovo povsod pojavili.

Prav nadzorniki bi torej mogli izredno mnogo pripomoči k čim hitrejšemu razmahu ljudskega petja. Gotovo bi tudi domači gg. duhovniki lahko o tem govorili; če bo pa prišel tuj gospod, bodo pa morebiti še raje poslušali in si bolj zapomnili. Verniki se bodo na ta način vedno bolj zavedali, da ne gre samo za lepo in prijetno stvar, ki bo službo božjo lepšala, jo

povzdignila tako in še mnogo bolj, kakor jo povzdigne lepo okrašena in z nebrojnimi lučcami razsvetljena cerkev — temveč da gre za zelo koristno, če ne kar potrebno zadevo, ki bo kot zlata jutranja zarja razsvetlila mračno površnost in nevarno mlačnost, ki kot težka megla duši premnoga srca, pa jih bo razveselila, da se bodo zopet v iskreni gorečnosti obrnila k svojemu Bogu.

Josip Mantuani:

† Dom André Mocquereau.

V noči od 17. do 18. januarja t. l. je zaspal za vedno Dom André Mocquereau (izg. Mokrô), star 80 let, 7 mesecev in 12 dni v benediktinski opatiji Solesmes (izg. Solêm) na Francoskem. Kdorkoli se je bavil resneje z gregorijanskim koralom, pozna častitljivo ime tihega, reformiranega benediktinca, neumorno delavnega učenjaka, finočutnega muzika in globoko pobožnega redovnega svečenika.

Rojen je bil dne 6. junija leta 1849. v La Tessoualle chez Cholet (izg. La Tesuál še Šolé) v departementu Maine et Loire v Franciji. V Parizu je posečal šole in se poglobljaj v glasbo, posebno violončel mu je bil priljubljeno glasbilo in kot violončelist se je udeleževal vaj v komorni glasbi, ki jih je ustanovil in vodil profesor pariškega konservatorija J. Bapt. Charles Dancla. Bil je torej izvežban glasbenik in je imel sistematično strokovno naobrazbo. — V 26. letu svoje dobe je stopil v benediktinski samostan v Solesmesu in leta 1879. je bil posvečen. Svoje delovanje je pričel na praktičnem poprišču, ker mu je bil poverjen pouk koralnega petja v samostanu, kjer so gojili že dlje časa tradicionalni koral. Bil je torej že tedaj izvežban koralist, kar si je pridobil pod vodstvom Dom Jos. Pothiera (izg. Potié).

A kmalu na to je začel potovati po vsej Evropi v svrhu paleografskih študij. Hodil je s Pothierom in drugimi sobrati od knjižnice do knjižnice, posebno po samostanih, a tudi po velikih državnih zbirkah. Celo v britanski muzej je dobil dostop in dovoljenje, da sme fotografirati ambrozijanski antifonar iz 12. stoletja. Preiskal je — s svojimi sotrudniki — tudi intimne zbirke, kakor n. pr. zbirko rokopisov medicinske fakultete v Montpellieru, kjer je fotografiral »antiphonarium tonale missarum« iz 11. stoletja. V to svrho so si benediktinci prisvojili posebno tehniko za snimanje, tako da je šlo delo brzo od rok. To je bilo po Gerbertu edino velikopotezno raziskavanje koralnih rokopisov in je izvršeno tako temeljito, da imajo dandanes popolni splošni katalog v Solesmesu, pa ne le seznam, ampak tudi fotografične snimke: od dragocenih rokopisov vse strani, od podrejenih vsaj poedine primere. Iz teh študij je vzrastlo veliko delo »Paléographie musicale« ki je začelo izhajati leta 1889. in obsega doslej 11 zvezkov v veliki 4° obliki. Vsak zvezek ima na čelu eno ali več znanstvenih razprav, ki so potekle večinoma iz Mocquereaujevega

peresa, in za temi fototipične posnetke iz rokopisov. Razen tega dela je pa priobčeval svoje znanstvene študije o koralu tudi po drugih publikacijah, revijah in knjigah, ošobito v »Revue grégorienne«.

Leta 1903. je francoska vlada izgnala benediktince iz Solesmesa; dobili so zavetišče v Angliji, na otoku Wight (izg. Uajt); sedaj so zopet v Solesmesu.

Mocquereaujevo najvažnejše delo ostane »Paléographie musicale«, četudi je ni izključno sam izvršil. To je spomenik, ki ga je postavil kulturi gregorianskega koralu in — sebi.

Pri raziskavanju koralnih napevov in načel, kako so bili oblikovani, je prišel Mocquereau na razna tehnična sredstva, ki so se jih posluževali srednjeveški komponisti pri tvorbi napevov. Ošobito se je bavil z akcentom in ritmom v koralu. Marsikaj osnovnega je odkril: tako n. pr. uporaba »kurzusa«, t. j. pravila, kako naj se stavijo besede, da je mogoče oblikovati lep sklep ali polusklep v prozodično-toničnem oziru. V ta problem se je tako uživel, skoraj bi rekel: zaril, da je videl kurzus in ritem vsepovsod v tako popolnih oblikah in skrajnih podrobnostih, v katerih jih drugi raziskovalci ne vidijo. V ta tok je prišel ošobito po F. A. Gevaertovi knjigi: *La mélopée antique dans le chant de l'église latine* (1895). Neizbežna posledica je bila, da je strokovna literatura ta raziskovanja z ozirom na rezultate skeptično ali odklonljivo presojala. Brez vsakega pridržka pa se mora priznati učenemu Mocquereauju izvornost, duhovitost, doslednost in široko obzorje v tem vprašanju. Morebiti je pogledal prav zaradi obsežnega obzorja tuptatam preko meja. Bodočnost mu bo morebiti dala v marsičem prav, morebiti tudi zanikala njegova opazovanja. Vsekako je nadelal svojim potomcem v delu zeló široko cesto in nakopičil grimade gradiva, ki ga ni treba iskati bodočim raziskovalcem. — Podrobno navajanje njegovih del opuščam, ker so vsa pisana v francoščini in ni pričakovati, da se bo v doglednem času kdo bavil ž njimi. Eno samo delo je izšlo tudi v nemškem prevodu (o vplivu toničnega poudarka in kurzusa na melodično in ritmično oblikovanje gregorianske fraze).

Dom Mocquereau je bil tudi skladatelj; žal, da ne poznamo seznama njegovih umotvorov. Splošno znana je njegova krasna in vznesena »*Salve Mater misericordiae*«; kdor jo sliši, jo mora peti z drugimi.

Verno upamo, da uživa veliki mož ovenčan zasluženost plačilo; mi mu hranimo velespoštovanje za vse čase!

P. H. Sattner:

Nove orgle za Kostreno.

Dne 7. julija sem slučajno prišel v Jenkovo delavnico in našel ondi nove orgle za Kostreno, župnijo pri Sušaku. Orgle imajo samo osem spremenov na enem manualu in pedalu; so pa tako prijetne in ljubke, da se človek težko loči od njih.

Dispozicija orgel. Manual: 1. Principal 8', 2. Bordun 8', 3. Viola 8', 4. Vox coel. 8', 5. Dolce 8', 6. Flauta 4', 7. Mikstura dvojna in trojna. — Pedal: 8. Subbas 16', 9. Bordunbas 8' iz 8. — Superoktavna zveza, pedalna zveza. Zbiralniki: Piano, Mezzoforte, Tutti.

Načrt za omaro je naredil g. Pengov. Meni zelo ugaja. Cinkaste, z aluminijem prevlečene piščali tvorijo fasado, ki je blesteč prospekt kovinskih piščali, deljen po ozkih lesovih v tri polja. Igralnik stoji pred orglami, je eleganten, registri priročni, intonacija umetnostna. Viola in Vox coel. naravnost očarata poslušavca; kaj takega se ne najde zlepa v kakih orglah. — Material je prvovrsten, notranja uredba vzorna, meh dobro zgoščen, cel vtis orgel ugoden.

Pripomnim tri stvari. 1. V principalu se nižji glasovi iz lesa preveč ločijo od kovinastih piščali. — 2. Sims omare sili v hrbet orglavca. — 3. Superoktava v Tutti dela orgle kričeče. Superoktava je velike vrednosti; recimo: potegnem Vox coel. 8' pa odprem Superoktavo, tedaj mi poje Vox coel. 8' in 4', in to daje registru naravnost čarobno barvo. A drugače je s superoktavo pri Tutti. Ti nedostatki naj se odpravijo.

Ivan Mercina:

Novi zvonovi v Št. Vidu nad Vipavo.

Ocene totranskih odškodninskih novih zvonov sem doslej priobčeval v naših goriških listih. Za Št. Vid, rojstni kraj priljubljenega g. urednika, je pa že umesna izjema. Zato sem se tem rajši odzval povabilu preč. g. župnika J. Kovača, naj pridem zvonove ocenit.

Št. Vidski zvonovi niso zgolj odškodninski; zakaj prejšnji (des^1 , g^1 , b^1) so tehtali 1894 kg, sedanji (cis^1 , e^1 , fis^1 , gis^1) tehtajo 3406 kg. Razlika nad 15 kvintalov pade na rame vrlih Št. Vidcev, ki jim je s plemenitim zgledom prednjačil g. župnik. Posrečilo se mu je tudi dobiti dovoljenje, da je prevzela vlivanje zvonov spretna videmska zvonarna De Poli. Takrat pa ta zvonarna ni bila deležna navadne naklonjenosti »slučajac«; zvonilo je dobro, a vzorno ni.

Melodijski toni malih treh zvonov so za nekaj šestnajstink prenizki. Nekoliko te neskladnosti je krivo dejstvo, da niso bili vsi štirje zvonovi hkratu vltiti, torej ne vsi iz enega vliva. Soglasje harmonijskih tonov v posamnih zvonovih izkazuje tudi nekaj divergenc, toda zvonovi so odločno oktavni in mol-zvonovi. Čudno je, da je resonanca malih treh zvonov mirna in gladka vkljub onim divergencam.

Razmerje v glasnosti melodijskih tonov je normalno; veliki zvon svoje tovariše zmerno prevladuje, kar mu kot temeljnemu zvonu in temeljnemu glasu tudi pritiče. — Zdi se, da je hūdomušni »slučajac« svoje naklonjenosti, ki jih je odtegnil srednjima zvonovoma, prenesel na veliki zvon. Ta je pa res pravi junak. On se ponaša s svojstvi vzornega zvona. Rekord istoglasnega velikega zvona pri Sv. Ignaciju na Travniku kot najboljšega des -zvona v nadškofiji, spravlja novi šentvidski des^1 v nevarnost. Dobrota tega zvona se šele prav udejstvuje v skupnem zvonjenju s tovariši. Vprav z očetovsko skrbnostjo zakriva gori navedene pomanjkljivosti malih tovarišev ter omogočuje vtis prav dobrega zvonila.

Mali zvon — najboljši za velikim — izpričuje veljavnost izreka: Na poti iz nižine v višino izgublja zvok od teže do teže na temni polnosti in okroglosti, postaja svetlejši, ostrejši in tanjši. Ako bi visel ta zvon sam ali v družbi z manjšima tovarišema v kakem podružničnem zvoniku, bi ga mogli više ceniti. Kako neugoden bi bil n'ega vtis šele v raztegnjeni dispoziciji, n. pr. v kvartsektnem akordu kot oktava!!

Resonanca je dobro trajna: 100 do 120 sekund. Čudno je, da je v velikem zvonu v začetku nekoliko nemirna, ko so vendar glavni ton, spodnja oktava, mala terca in kvinta z melodijskim tonom čisto intonirani. Ta pojav pa ni v dobrih zvonovih tako redek. Vel. zvon v tukajšnji stolni cerkvi (h) izkazuje v svoji resonanci hude borbe, toda celotni vtis je prav dober in mogočen.

Oblika zvonov je nekaka sredina med kratko in široko Samassovo in dolgo in ozko obliko južno italijansko. — Lív je lep, netaknjen, kot je izšel iz livne jame.

Opremo zvonov je izdelal monter državnega inženirja. Jarmi so železni. Taki jarmi niso ugodni dobri resonanci in otežujejo stalno pritrditev zvonov. Taki jarmi so potrebni

pri zelo velikih in zelo težkih zvonovih. Železni jarem par kvintalov težkega zvona je top, ki strelja na vrabce.

Kembljevo obesilo pri e-¹ zvonu, ki je bil pred drugimi vlit, je pravilno; v njem koleba železo na železu. To je delo monterja zvonarne. Betica je okrogla. — Pri drugih zvonovih je to izdelal monter državnega inženirja. Tu se suče na železu usnjat jermen, ki se v doglednem času preguli. Betice so ploščate, ne tako priporočljive ter udarjajo pri vseh zvonovih previsoko. Da bi se jermeni sami še kaj zdaljšali, ni več pričakovati.

Vrli št. Vidci se lahko ponašajo z novim štiriglasnim vzorno disponiranim zvonilom (marijanski motiv); nasproti prejšnjemu pomeni sedanje velik napredek.

Organistovske zadeve.

Seja društva organistov za ljubljansko škofijo

se je vršila dne 2. julija 1930. Pri seji je bilo odobrenih nekaj v nujnih slučajih izplačanih podpor. Predsednik poroča o tekočih zadevah društva zlasti glede pokojninskega zavarovanja; ugotovi, da se je po prizadevanju društva posrečilo zainteresirati odločilne faktorje, da so temu vprašanju naklonjeni in je upati, da se prej ali slej za organiste to vprašanje ugodno reši. Mons. Premrl poroča, da župni uradi še precej povoljno sporočajo o spremembah služb organistov. Glede občnega zbora, ki se mora vršiti to leto, je bilo sklenjeno, da se o tem pogovorimo pri glasbenem tečaju, ki se bo vršil koncem avgusta v Ljubljani.

Ker »Cec. društvo« ne more radi rastočih stroškov pri vzdrževanju orglarske šole našemu društvu dajati nikakih prispevkov več, je bil storjen sklep, da pošljemo škofijskemu ordinariatu prošnjo, naj bi ordinariat odredil, da bi cerkve, ki so doslej plačevale za »Cec. društvo« po 4 Din od sto duš, zanaprej plačevale po 5 Din, da bi na ta način tudi društvo organistov dobilo nekaj podpore. Enako naj se pošlje škofijskemu ordinariatu prošnja, da bi povsod tam, kjer je organist tudi cerkvenik in mora imeti ob nedeljah pomočnika, tega pomočnega cerkvenika plačevale cerkve in ne bi bilo treba plačevati tega pomočnika organistu iz svojih že itak pičlih dohodkov. Obe prošnji sta bili poslani škofijskemu ordinariatu in je upati na ugodno rešitev.

Koncertna poročila.

I. **Koncerti v Ljubljani.** 18. maja se je vršil glasbeni večer Prosvetnega društva »Krakovo-Trnovoc«. — 21. maja je koncertiralo pevsko društvo »Cankar«. Društveni moški zbor, ki ga spretno vodi gosp. Kristo Perko, je izvajal skladbe Jobsta, Prelovca, Adamiča, Deva, Bajuka, Hatzeja, Muhviča, Gotovca in Biničkega. — 26. maja je pevski zbor »Grafika« priredil koncert, ki je obsegal pevske in instrumentalne točke, bil skrbno pripravljen in vzorno podan. Koncert je vodil društveni vodja prof. Gröbming. — Državni konservatorij je koncem šolskega leta priredil 4 zelo uspele javne produkcije svojih gojencev, vrhu tega še eno akademijo, kjer so se poleg drugih del izvajale tudi skladbe konservatoristov Šušteršiča, Lipovška in Leskoviča iz šole profesorja Osterca. Operna šola je imela dve tudi hvale vredni javni produkciji. — 16. junija je pevsko društvo »Slavec« dalo koncert umetnih in narodnih pesmi pod vodstvom pevovodje gosp. Premelča.

II. **Koncerti drugod.** 18. maja je bil cerkven koncert na Trsatu in 21. maja koncert krškega pevskega okrožja v Krškem. — 31. maja koncert celjskega pevskega društva v Celju. Vršil se je v proslavo 100 letnice rojstva skladatelja dr. Benjamina Ipavca in v počastitev 50 letnice skladatelja Stanka Premrla. Koncert, obsegajoč skladbe obeh omenjenih slovenskih skladateljev ter v III. delu še nekaterih drugih, je dobro vodil gosp. Pec Šegula. — 4. junija je

mariborska Glasbena Matica v Mariboru izvajala pod vodstvom prof. V. Mirka Grečaninova »Demestvennajo liturgijo«. — 9. junija je bil cerkven koncert v Vojniku. — 14. junija koncert kranjskega pevskega okrožja v Šmartnem pri Kranju. — 22. junija se je vršil cerkven koncert v Zagorju ob Savi. Izvedel ga je akademski mešani zbor iz Ljubljane s sodelovanjem g. Stanka Premrla na orglah (samostojne točke) in g. Slavka Snoja (spremljanje). Zbor je vodil g. Mecilošek. — 29. junija sta priredila cerkven koncert v Kamniku absolvent drž. konservatorija v Ljubljani g. Blaž Arnič (orgle) in konservatorist g. Drago Žagar (bariton). St Premrl.

Dopisi.

Zagorje ob Savi. Dovolite, gosp. urednik, da podam kratko poročilo o cerkvenem petju na našem koru od l. 1919. do 1930.

Službo organista sem nastopil o velikem Šmarnu l. 1919. V zboru sem našel šest sopranov, šest altov, dva tenorja in en bas. Ker med vojno ni bilo stalnega organista, je poučeval petje in ob prostem času tudi orglal pok. č. g. duh. svetnik Rott, ki je imel še precej dobro izvežban zbor. Ker so bile v zboru v večini starejše moči, sem pričel takoj z naraščanjem. Izbral sem okrog 15 fantov in nekaj deklet (od 15 let dalje) ter jih pričel poučevati teorijo, a do konca je vztrajala komaj polovica. Pričel sem zopet in zopet z novimi, a vedno z istim uspehom. Končno sem bil prepričan, da je pevcem sama teorija predolgočasna.

Leta 1923. pa sem pričel s šolsko mladino. Ko so si osvojili osnovne pojme o teoriji, sem jih takoj pričel učiti pesmi iz Premrlove pesmarice. Uspeh se je pokazal kmalu, kajti tekom pol leta so se izobrazili toliko, da sem z njimi lahko pričel nastopati pri 8. maši, ki je bila do takrat vedno tiha. Ljudem se je petje mladinskega zbora silno dopadlo. Malčki so sedaj še z večjo gorečnostjo in točnostjo obiskovali pevske vaje. Veliko zanimanje so kazali pa predvsem za teorijo. Tako sem si vzgojil in še vzgajam naraščaj, s katerim izpopolnujem vrzeli v glavnem zboru.

Ob nastopu službe sem imel velike težave s tem, ker je imela cerkev prav malo slovenskih pesmi. Našel sem le nekaj strganih Cecilij I. izd., Slava Brezmadežni, štiri zbirke Sattnerjevih, tri Hribarjeve, po ena od Premrla, Foersterja, Hladnika in Vilarja ter nekaj listov svetniških pesmi.

S časom sem si nakupil več partitur novejših skladateljev, največ pesmi sem izbral pa iz »C. Glasb.« ter jih pričel raznmoževati na »Opalographu«, ki ga je kupila in dala na razpolago naša »Hranilnica in posojilnica«. Pri tem delu kakor tudi na koru sta mi v pomoč posebno o počitnicah akad. g. R. Mecilošek in bogoslovec g. Sl. Snój.

Veliko je žrtvovala za note tudi naša odlična sopranistinja gdč. Tončka Mecilošek, ki že 25 let z vso vnemo poveličuje čast božjo. Naj ji bo na tem mestu izrečena iskrena hvala, pevcem pa naj bo za zgled vztrajnosti in požrtvovalnosti. — Od zbora, ki je bil l. 1919., sodelujejo poleg omenjene še gdč. M. Medvedova, ga. Rozmanova in g. I. Hrstelj. Med tem časom je sodelovalo pri zboru že 109 pevcev, sedanji zbor pa šteje 26 glasov, mladinski 30, pri katerem jih je pa sodelovalo že okrog 200. Pevske vaje ima glavni zbor vsak drugi teden 2—3 krat, mladinski pa ob nedeljah od 7—8 in od 1—2 popoldne, po enkrat tudi med tednom. Obisk vaj je pri obeh zborih hvale vreden.

Od l. 1924., ko je prišel za župnika sedanji č. g. duh. svetnik Val. Sitar, se je v vsem obrnilo na bolje. Lepo prenovljena cerkev in novi zvonovi sta dve lepi pričji njegovega neumornega dela v naši župniji. Popraviti je dal tudi od vojne oropane orgle ter jim dal nanovo vdelati jezičnik »trobenta«. To delo je prav dobro izvršil g. Jenko. (Orgle so Goršičevo delo iz l. 1895., imajo dva manuala in 25 samostojnih registrov.) Poleg tega pa je obogatil naš inventar z mnogimi skladbami.

Naučili in proizvajali smo v tem času 608 pesmi, med temi: 531 slovenskih in 77 latinskih. Latinske maše pojemo od: Foersterja, Sattnerja, Hribarja, Schweitzerja,

Jollerja, Hladnika in Wagnerja. Slovenske pesmi pa največ od: Premrla, Satnerja, Kimovca, Zeleznika, Jobsta in Mava, nekaj tudi od drugih novejših in starejših skladateljev.

Ljudskega petja pri nas še ni, in ga kot vse kaže tudi ne bo, kljub vsemu prizadevanju — tudi od strani č. duhovščine. — Prej, ko je imela bivša »orlovska družina« štirikrat na leto skupno sv. obhajilo, je pelo pri maši sredi cerkve okrog 80 pevcev in pevk, ki so peli samo starejše splošno znane pesmi. Čeprav so bili ljudje na to petje opozorjeni — niso peli. Po maši so rekli: »Danes je bilo lepo!« Če sem pa katerega vprašal, zakaj ni pel, sem dobil odgovor: »Rajši poslušam.« V postu smo skušali tudi na ta način, da je pri križevem potu pel prvi zbor na koru, drugi pa v cerkvi, pri tem se je pa vendar oglasila kakšna stara ženica, mlajšim se pa to že prav ni zdelo, češ, da pevce moti. Pri petih litanijah poje vsa cerkev, to pa le takrat, če je na koru močan zbor.

Č. g. Kalan se v zadnji številki »C. Glasb.« vprašuje: »Zakaj je prav v Št. Vidu ljudsko petje, drugod pa ne?« Iz tega vprašanja vse tako zgleda, da smo organisti tista »coklja«, ki ga oviramo, ali pa se zanj ne brigamo. Vsa čast tovarišu Pavletu v Št. Vidu! Če bi bili vsi organisti tako agilni, kot je on, bi bilo lahko marsikje drugačno petje, kot je. Dvomim pa, da bi tov. Pavle dosegel to v župniji, kjer je ljudsko petje že popolnoma prenehalo. Kot v Št. Vidu tako je še v več župnijah na Dolenjskem ljudsko petje nekoliko ohranjeno. Na Krki sem pred par leti slišal, ko je organist pri petih litanijah spremljal duhovnika z orglami, kako je odpeve ljudstvo pelo brez orgel. Peli so večinoma starejše, neznane pesmi, izmed katerih mi je najbolj ugajala: »Bodi češčeno sv. Rešnje Telc«, ki so jo peli 3—5 glasno. V tej cerkvi je pri popoldanski službi božji še vedno ljudsko petje.

Kjer je ljudsko petje še količkaj ohranjeno, naj se počivi; kjer ga pa več ni, pa skrbimo za čim številnejši zbor (saj danes je treba imeti za vsako mašo posebnega). Kadar bomo imeli pa toliko pevcev, da bo kor premajhen, takrat bomo pa lahko imeli upanje, da bo kmalu zopet čživelo tako zaželjeno ljudsko petje.

Ljudskega petja — po mojem mnenju — toliko časa še ne bo, dokler bomo morali vežbati za vsako mašo posebni zbor in skoraj vsako leto novega, zraven pa iskati vse vrste postranski zaslužek, da se preživimo, kajti jaje in klobas, ki nam jih č. g. Kalan priporoča, najbrž ne bomo deležni, ker še tiste malenkosti, ki so nam zakonito določene, komaj dobimo.

Alojzij Rozman, organist.

Št. Janž na Drav. polju. Velecenjeni gospod urednik! Ko čitam v našem stanovskem listu »Cerkvenem Glasbeniku« (katerega naročnik sem že 26 let) razne nasvete, bodrila in predloge o cerkvenem ljudskem petju, si usojam tudi jaz o tem predmetu v nekaj vrsticah obrazložiti, kako krasno ljudsko petje že imamo tukaj v cerkvi in pa kako sem ga upeljal.

Gotovo mi bode kateri cenjenih čitateljev »zabrusil«: »Ta pa gotovo ima za cerkveno ljudsko petje, da se mu »dere« par brezzobih babnic v cerkvi!« O ne! Kdor mi ne verjame, le naj se potruži v lepi kraj Št. Janž ob nedeljah in raznih pobožnostih, upeljanih za 3. red, žen. Mar. družbe, Apostolstvo mož, Mar. družbe fantov in Mar. družbe deklet, torej vsako nedeljo drugi, pa bo kar strmel nad veličastno donečimi glasovi, ker tukaj ne poje »par brezzobih babnic« ampak 100 do 500 grl pa še več, moških, ženskih in mladine.

Ob nastopu tukajšnje orglarske službe v letu 1907. sem sicer že našel vpeljšano ljudsko petje v cerkvi, pa bilo je res bolj žalostno, počasno, zavijajoče, s slabo izgovarjavo, da sem pa to zboljšal, počel sem takole:

Prvo sem učil pevski zbor narodno petje, po popoldanski službi božji smo vsako nedeljo katero »vrezali« na koru in ljudstvo je počelo po malem pomagati, katerega je vodil v cerkvi č. g. Agrež, tedanjí kaplan, zelo muzikalčno nadarjen, ter s svojim mogočnim glasom vodil ljudstva glas, da ni zaostajalo s korom.

In tako je šlo naprej učenje; zmiraj bolje ubrano petje tem mogočnejše in lepše. Cerkev je nabavila več »Vencev cerkvenih pesmic in nekaj si je ljudstvo samo kupilo, da so imeli besedila, spet drugi pa kar na pamet.

Da sem pa imel naraščaj, sem učil šolsko mladino ob prostem času; nastopali so pri šolarskih sv. mašah in tudi ob raznih pobožnostih. Pri tem delu sem imel zdatno pomoč č. g. Presnika, zelo vnetega za cerkveno glasbo, ki ga še sedaj težko pogrešamo. Peli smo vse iz Premrlrove »Ljudske pesmarice«.

Nadalje: Kar sem že v tej župniji, sem gotovo izučil do 150 pevcev stalnega pevskega zbora. Od teh so mnogi že ali odstopili od zbora ali se pomožili, pa v cerkvi še radi pri ljudskem petju sodelujejo.

Pri nas tako rekoč poje vse, staro in mlado, moški in ženske, vsi se strnejo v mogočen zbor.

Naj navedem en slučaj. Bilo je leta 1928., meseca maja (takrat imamo vsako nedeljo pri popoldanski službi božji pete litanije Matere božje in pustim, da ljudstvo odgovarja in poje s korom). Prišel je v cerkev slučajno eno teh nedelj visok državni dostojanstvenik. Bil je na potovanju. Vse ljudstvo je pelo. Stal je za menoj kakor ukopan in zamaknen. Po končanem opravilu pa pristopi k meni, ki sem še ostal pri orglah, in je izjavil, da kaj takšnega še ni slišal in da ga je petje ljudstva do dna duše pretreslo, segel je v žep ter vrgel pred mene na orgle pest »kovačev«.

Mnogokrat mi je potožil kateri gospodov tovarišev, v kakšno zadrego so ga spravili pevci, če se »puntajoc«, meni pa je ravno nasprotno, če pevcev ni, pa mi takoj ljudsko petje pomaga iz zadrege. Mi pa cerkev poje, če pevci »štrajkajo«, ter je navadno prav kratek »štrajk«.

Da pa ne bo kateri cenjenih čitateljev našega cenjenega lista mislil, da s tem, kar sem omenil o ljudskem petju, zaostajamo v cerkveni zborovski glasbi, naj povem še, da imam 24 pevskih moči rednega cerkvenega zbora. Nastopamo kot mešani zbor, moški zbor in ženski zbor. Pojemo lahko od najmodernejših novejših skladb naših slovenskih skladateljev, cerkvene kakor tudi narodne, ker nastopamo tudi pri društvenih prireditvah.

Še nekaj veselega Vam moram sporočiti, g. urednik. Mislite si dninarja, ki bi moral kopati, a motike nima. Tako se je meni godilo kot organistu pa brez orgel celih deset let. A v letu 1929. smo dobili nove. Naredil jih je mariborski orglarski mojster Josip Brandl. Imajo dva manuala, 18 spremenov in so stale 82.000 Din. Veščaki so ob kolavdaciji izjavili, da so orgle ene najbolj posrečenih Brandlovih del.

Končam z željo, da bi se tudi drugi, ki še imajo kakšne predsodke o ljudskem petju, ali pa še ne poznajo lepote ljudskega petja, za to bolj navdušili.

Davorin Colnarič, organist.

Vojnik. (Cerkven koncert). Vojniški cerkveni pevski zbor je na binkoštni ponedeljek priredil ob 10 letnici obstoja in ob 10 letnici delovanja organista g. Šoparja cerkven koncert. Zbor je v svojih izvajanjih pokazal uspeh trajnega vežbanja in dobre šole. Pevce odlikuje tudi vnema in ljubezen do petja, kar je zasluga g. Šoparja, ki je jako spreten in marljiv pevovodja. — Če se zbor izpopolni v altih (barvitost), zlasti še v tenorjih, bo g. Šopar imel priliko pokazati še lepše uspehe.

Program je obsegal 14 točk in je odgovarjal razumevanju preprostega občinstva, nudil pa je tudi izobraženemu poslušalstvu mnogo. Zastopani so bili: Bunc: Spomni se; Hladnik: Slavospev Zveličarju; Mav: Ave Jezus; Mihelčič: Večerni zvon; Premrl: Sem kakor oljka; Sattner: Vstal je Gospod in Pozdravljen!; Vodopivec: Sv. Cecilija, Raduj se Kraljica in Sklepni zbor; Bach-Gounod: Ave Marija; Wagner: Jubilate Deo; Zangi: Ze slavčki.

Zelo učinkovito je zbor odpel Jubilate Deo, najboljša je bila Pozdravljen!, Večerni zvon so zapeli nežno in občuteno, dočim je Sklepni zbor donel mogočno. Pesmi: Vstal je Gospod ter Spomni se sta bili pevcem težje razumljivi in je nekoliko trpela interpretacija (prednašanje). Premrlova Sem kakor oljka je enostavna v besedah, prelepa v harmonizaciji, zahteva pa zelo dobrega solista, da res učinkuje.

Na koncertu je sodelovala strok. učiteljica gdč. Rudolfova. Odlično je zapela Bach-Gounodovo Ave Marijo⁸ (gosli g. Lipar iz Celja). Njen izvrstno šolan glas je prišel do popolne veljave, brezhibna je bila tudi interpretacija.

Orgle je spretno igral organist iz Nove cerkve g. Križnik, ki je izvajal tudi Händel-nov Largo s spremljevanjem gosli (g. Lipar).

Obisk je bil razmeroma dober, z večkratnimi koncerti pa bi se občinstvo pridobilo za lepo umetnost.

Janko Pogačnik.

Osijek. Preč. g. urednik! Prav lepo se Vam zahvaljujem za razglednico in pozdrave. Svetovali ste mi, naj grem na tečaj v Nemčijo. Ze sem se odločil, a zadnji čas so me nujni posli zadržali doma.

Ze pred šestimi leti, ko sem odšel iz Ljubljane v Osijek, sem Vam obljubil, da bom poslal kako poročilo za Cerkv. Glasbenik. Oprostiti, da šele danes to izpolnim in Vam poročam o tukajšnjih glasbenih in drugih razmerah.

O s i j e k je slavonska metropola s širokimi, dolgimi ulicami, po katerih drdra nov, eleganten tramvaj. Dosedaj sedež vseh političnih oblasti od vel. župana do obč. pandura je ostal inšpektorat po reorganizaciji države. Imamo tudi luko, ker je Drawa že tako velika, da se lahko pride v Ameriko samo po luži, a pod vznožje Triglava z aeroplanom. Obkrožen je z mnogimi tovarnami: Levaonica železa. Strojne tovarne itd., vse do čokoladne tovarne. Tu je dosti sportnih klubov, na kar se pa jaz ne razumem. Šole imamo vse do univerze: Učiteljske, Trgovsko akademijo, Gradski konservatorij itd. Na glasbenem polju se mnogo dela, vendar se moderni glasbi precej težko vrata odpirajo. Imamo pet narodnih pevskih društev, eno Cecilijino društvo in tri cerkvene zборе. Cerkvena glasba je precej mršava ali začelo se je že boljšati. Ko smo leta 1925. ustanovili Cecilijino društvo, se je potem tudi kmalu v okolici več enakih društev ustanovilo.

Mestna župna cerkev, katero imenujejo katedralo, je res prav veličastna gotaska stavba. Prostora ima za 6000 ljudi, župnija pa šteje menda 20.000 duš. Poleg te župne cerkve sta še dve drugi, tudi ti sta veliki, dalje kapucini in frančiškani imajo tudi lepe cerkvice. Osijek ima končno tudi eno protestantovsko cerkev, eno pravoslavno in dva Jevrejska templa.

Velika župna cerkev še nima orgel, upamo pa, ako Bog da, dolgo ne bodemo brez njih; seveda bodo morale biti tudi te velike. Na koru je en velik harmonij, dolgi v sredini cerkve je en mal, kjer spremljam ljudsko petje kakor tudi učitelj pri šolskih sv. mašah svojo deco. Razume se, da tudi tukaj ne gre petje brez težav. Ob 6. uri zjutraj je ljudsko petje, dolgi pri harmoniju se zbere 20 do 30 žensk v krog, katere pojo, a nekateri drugi momljajo okrog po klopeh. Samo o božičnih praznikih prepeva z navdušenjem vse; staro in mlado, posebno na sveti večer pri polnočnici je svečano, ker je polna cerkev, na koru spremlja pa petje fanfara 12 mož, za katero priliko sem nalašč za to aranžiral in harmoniziral tukajšnje božične pesmi. Pa sem mislil, kako bi pridobil te ljudi, da bi se sploh vpeljalo petje, da bi vse, vsa cerkev pela, da bi bilo namreč prav ljudsko petje zmiraj (seveda pri veliki maši ne), ker Bog ni samo o božiču v cerkvi. Dogovorila sva se z č. g. oč. gvardijanom kapucinom, da bova začela delati na to in da bova imela v njihovi manjši cerkvi ob nedeljah po litanijah vaje. In stvar gre tako: Najprej med tednom se dogovoriva, kaj bova vzela; potem vzamem v nedeljo kot rečeno moj ožji zbor ljudskega petja, do 30 gospej, ter jih prosim, naj se porazdelijo v cerkvi, o. gvardijan se postavi pred obhajilno mizo ter razjasni ljudem potrebo cerkvenega ljudskega petja, aktivnost in važnost istega ter pove, kaj bomo peli. Jaz začnem pa pri orglah intonirati, počakam, da g. gvardijan Joahim zopet pove, kar je potrebno in tako se vadimo. Upamo na dober uspeh. Druga sveta maša je ob 8. uri šolska, ob 10. uri pa velika peta sv. maša, pri kateri pojejo člani Cecilijinega društva.

Prvotno smo organizirali plačan cerkveni zbor, sestojč od 4 sopranov, 4 altov, 2 tenorjev in 2 basov. Vsak je dobil 100 Din mesečno; pokazalo se je pa, da je ta zbor premajhen, zato je prevzelo to nalogo Cecilijino društvo. Ob navadnih nedeljah ne poje celo društvo, temveč le ožji zbor 25 do 30 članov, včasih samo ženski zbor ali moški. Celo društvo nastopa samo ob večjih praznikih (50 ali še več po številu), večkrat tudi z orkestrom. Z velikim zborom bi bilo tudi težko vedno peti, in to radi praktičnega in tehničnega ozira. Ker pa cerkvi ni potrebno plačati svojega stalnega cerkvenega zbora, kot smo najprej zamislili, zato pa da v blagajno Cec. društva par tisoč dinarjev na

leto, da si društvo laže plača svojega dirigenta in druge razne izdatke. Cec. društvo ima tudi podporne člane, katerih članarina prinese do 7000 Din letno; prireja tudi koncerte. Lansko leto je dal en koncert 6000 Din blagajni, letos se že tudi pripravljamo zanj.

Pojemo pa največ hrvatske in staroslovenske maše in pesmi. To je bilo že za časa velikega škofa Strossmayra dovoljeno. Prav tako je želja današnjih glavnih faktorjev, da pojemo v živem jeziku. Imamo pa tudi nekoliko maš latinskih z orkestrom na repertoarju. Osijek ima tudi nekoliko dobrih solistov in solistinj, kateri nam pridejo radi pomagat bodisi pri koncertih ali k sv. maši.

Gledališče tudi imamo. Deli se v dramsko, operno in operetno. Opera je morala prenehati — gotovo radi proračuna. Imeli pa smo okrog 40 operetnih predstav, katere je dalo pevsko društvo Kuhač. Je pač nekaj — sicer za eno društvo mnogo. Bilo je seveda tudi mnogo drugih gostovanj od črncev do modre ptice.

Filharmonija, sestavljena od amaterjev Kuhačevog orkestra in vojaške godbe, je prirejala redne mesečne simfonične koncerte. Občinstvo je tu precej zbirčno in vsak misli, da sme kritizirati, oziroma da nekaj razume. Teško je tako občinstvo zadovoljiti. Kdor misli, da se v Osijeku lahko dela, se presneto vara. Mnogi izvrstni glasbeniki so morali kmalu zapustiti Osijek, in to iz raznih razlogov. (Škoda da ne živi več ga. Golia, ona bi lahko povedala še bolje in več). Nekateri niso uživali zaupanja ali se niso znali vživeti. Kdor se pa zna vživeti in dobi zaupanje, temu gre prav dobro in živi tu zadovoljno, ako nima posebnih želja, n. pr. po hribih, ker tu je suho zeleno morje ali dobro bogato polje.

Josip Brečko.

Oglasnik za cerkveno in svetno glasbo.

Vinko Vodopivec: *Requiem* za srednji glas z orglami. Prodaja se v Kato-liški knjigarni v Gorici po 7 lir. V tem *Requiemu* se nam kaže Vodopivec tak, kot smo ga vajeni videti v drugih njegovih skladbah: je poljuden, preprost, ne išče kakih globokosti modernih harmonij, da ne govorim o kontrapunktičnem snovanju. In vendar je njegov *Requiem* vsega priporočila vreden. Vodopivec piše predvsem za preproste zборе; računa tudi z dejstvom, da večina naših korov nima orgel, s katerimi bi bilo mogoče neoporečno izvajati umetnejše spremljevanje, večkrat tudi ne organistov, ki bi mu bili kos. Njegov slog je soliden, v svoji vrsti brezhiben, česar o marsikakih quasi-modernih skladbah ne moremo trditi. Ravno ta solidna preprostost, ali če hočete: preprosta solidnost napravi njegove skladbe prikupne tudi glasbeniku, ki si včasih zaželi, da bi ta ali oni odstavek nekoliko moderneje zazvenel. Zato bo tudi tak organist rad segel po tem *Requiemu*. Skladba se bo dobila, če se še ne dobi, najbrž tudi v naših knjigarnah. Tiskovnih napak skoraj ni, razen ene besedne v *Tractusu*, ki je pa najbrž že v vseh partiturah popravljena, in pa v drugi polovici *Offertorija* en basovski »e« mesto »es«-a, kar je pa že iz akorda razvidno. Osebo bi želel, da bi bila akordna funkcija pri *Gradualu* in v začetku *Tractusa* nekoliko bolj izražena (kar sicer Vodopivec izborno izpelje). Če kak akord kromatično napnem, ga ne smem s prihodnjim akordom oslabiti, ampak to napetost kvečjemu stopnujem, ako akorda s popolnim razvezom ne spravim v mirovno lego. Lep zgled stopnjujoče se napetosti je n. pr. *Lux aeterna* itd. po *Agnusu*. Morda bi tudi štiriglasni odgovori ob koncu *Requiem*a lahko odpadli, ker se menda pri črni maši redno ne pojejo; vsaj enotnost sloga se bolj varuje, če se ne pojejo. Dobro je pa, da jih vidimo vsaj enkrat pošteno harmonizirane.

M. Tomc.

A. l. M a v, C. M.: *Requiem pro una voce cum organo*. 1930. Imprimi permittitur ex curia episcopali. Labaci, 18. Mart. 1930. No. 1115. — Tale Mavov *Requiem* kaže odločno skladateljevo pot navzgor: k vedno bolj pristnemu, jednatemu, pa od sočne, globoko zajete harmonije podpiranemu glasbenemu izrazu. Skladba je samorasla in odlična v vsakem oziru. Hvale vredni so recitativni deli. Tu pa tam prav spretna kontrapunktna mesta. Obseg je baritonski. V *Sanctusu* je par tiskovnih pogrškov. Na str. 8 v 4. taktu mora mesto sekunde c, d stati: h, d. V drugem sistemu na isti strani pa v dru-

gem taktu pri nehaju (fermati) ne cis, c, temveč: cis, h. Requiem je krasno tiskan in na močnem papirju. Zato ga priporočam vsem našim organistom, pa tudi drugim glasbenikom in prijateljem slovenske cerkvene glasbe, da vidijo, kako razveseljivo se naša cerkvena glasba razvija. Cena Requiemu je 16 Din. Dobiva se pri skladatelju: Sv. Jožef nad Celjem.

St. Premrl.

30 slovenskih narodnih napitnic in zdravic. Za mešani zbor harmoniziral Anton Grum. V Ljubljani 1930. Založila Jugoslovanska knjigarna. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. Cena 30. Din. Komur se hoče napitnic, evo jih v tej zbirki v veliki izberi! Preproste, mične, bolj ali manj izrazite, mnoge z odpevkom. Nekatere spretno, nekatere manj spretno prirejane. Med zadnje štejem zlasti tiste, ki se v njih tenor giblje skoraj ves čas v visoki legi. Tu pa tam bi želel v prireditvi še večjega izčiščenja in manj ponavljanja gotovih modulacij. Tudi prehajalnih not bi ne bilo toliko potreba. Značilna v melodiji in prireditvi, zlasti v prvem delu, je št. 6. Med boljše prištevam tudi št. 9, 13 (tu naj poje alt pri prvem sklepu: d, c, d, es), 18 (z »jodlerjem« v drugem delu), 22. Zlasti moram pohvalno omeniti št. 25 in 26, ki prinašata v začetku samospjev. Ti dve bosta nasproti mnogim preveč »korajžnim« kot mirni, nežni napitnici ugodno učinkovali. Melodija št. 26 je — kolikor vem — zelo stara. Zbirka v celoti je seveda vredna priporočila.

St. Premrl.

Zbirka moških pevskih kvartetov. I. zvezek. Izdal in založil Josip Skalar. Ljubljana 1930. Cena 15 Din. V zelo priročni žepni obliki nudi ta zbirka našim moškim kvartetom odnosno zborom deset prav srečno izbranih zborovskih skladb: dve Hajdrihovi, dve Mirkovi, eno Marinkovičevo, eno Svetkovo, eno Juvančevo, eno Pavčičevo, eno Foersterjevo in eno narodno. Razen par novejših iz »Zborov« vzetih, so druge večinoma manj znane. Vsi ti kvarteti ozir. zbori so zloženi v deloma preprostem, deloma zmerno modernem, vse pa v jako pevnem in hvaležnem slogu. Pri Mirkovem »Jutru« je na strani 9. v tretjem taktu na tretjem stavku izpadla — mislim — nota f v prvem tenoru. Na strani 11. pri isti pesmi poje bas v tretjem taktu na prvi mah e. Čisti dobiček te zbirke je namenjen za prispevek k spomeniku Davorina Jenka, odnosno za potovalni fond kvarteta »Glasbene Matic« v Ljubljani. Zbirka se dobiva pri izdajatelju, višjem računskem svetniku v pokojju, Ljubljana, Resljeva cesta 13 in v vseh knjigarnah.

Katholische Kirchenlieder. Quellenachweis von Texten und Melodien zunächst für die Lieder des Freiburger Diözesangsbuches »Magnificat« nebst Erklärung der lehrplanmäßigen Lieder. Von Dr. Theodor Humpert. 1930. Herder & Co. Verlagsbuchhandlung. Freiburg im Breisgau. — Z veliko pridnostjo in skrbnostjo spisana knjiga obravnava najprej na kratko o bistvu in vrednosti cerkvene pesmi, podaja nato kratko zgodovino katoliške cerkvene pesmi, govori o cerkvenih pesmaricah, ki so bile v rabi v nekdanjih škofijskih okrožjih sedanje friburške nadškofije, nato o cerkvenih pesmaricah friburške nadškofije, omenja v kratkem poglavju takozvane »Einheitslieder«, ki so jih l. 1916. določili 23 in ustvarili z njimi neko skupno enotno podlago za ljudsko cerkveno petje v nemških škofijah. Naslednje poglavje nas seznanja s pesmimi, 88 po številu, ki jih je cerkvena višja oblast 1929 določila za uporabo v šolah (Lehrplanmäßige Magnificatlieder): v prvem šolskem letu tri, v drugem pet več, v tretjem zopet pet novih, od 4. do 8. razreda pa vsako leto po 15 nadaljnjih pesmi. Knjiga podaja tudi migljaje, kako treba postopati pri pouku pesmi. Najvažnejši in najboljše del te knjige pa je tisti, ki nudi vire k 264. pesmi in pesmarice Magnificat, vire za besedilo in melodijo. Tu izvemo marsikaj zanimivega in do sedaj spornega o nekaterih cerkv. pesmih, ki so bile tudi pri nas na slovenskem udomačene: n. pr. o mašni »Pred stolom Tvoje milosti« (Cecilija), ki jo pripisujejo Mihaelu Haydnu, a je pravi njen skladatelj Norbert Hauner, rojen 1743, bil korni menih v Herrenchiemsee, potem župnik v Prien, umrl 1827 v Frauenchiemsee.¹ Mihael Haydn je to mašo le na novo

¹ Tudi naš † Anton Foerster v nekem zapisku, ki ga še hranim, pripisuje mašo »Pred stolom Tvoje milosti« N. Haunerju.

priređil in zboljšal. Pri nas je znana dalje pesem »Sveta noč«, povsod se poje *Zahvalna pesem*, ki dobimo o nji v Humpertovi knjigi tudi točne podatke. Za vsakega glasbenika, pevca in zlasti prijatelja cerkvenega ljudskega petja je v tej knjigi tolikanj dragocenega berila, da jo smem in moram res najtopleje priporočati. Cena 5 mark.

St. Premrl.

Walter Niemann: *Bali*. Da dobi »Cerkveni Glasbenik« tudi te vrste skladbe v oceno, je le znamenje velikega ugleda, ki ga uživa tudi v inozemstvu. Da ne bo kakega nesporazuma, moram koj omeniti, da nimajo te skladbe z našimi pustnimi »bali« nič opraviti. Bali je majhen otok, ki leži vzhodno od Jave v malajskem arhipelu; z drugim izrazom imenujemo to otočje tudi Inzulinde. Bali meri približno polovico predvojne Kranjske, prebivalstvo je udano po večini hinduistični veri. Tja torej se je zatekel skladatelj teh desetih klavirskih komadov, da bi se naučil, od kulture oblizan Evropejec, zopet živeti z naravo in prisluškovati njenim tajnam. Vtise, ki jih je za časa svojega bivanja tam dobil, je skušal izraziti z glasbo, kar se mu je več ali manj posrečilo. Skladbe so po večini ilustrativnega značaja. Radi zanimivosti par naslovov: samotno riževo polje, tempelj v jutranjem vetru, slavnosten sprevod žrtev, pesem nosačev, celo petelinji boj itd. Glasba je pristno orijentalška, kot smo jo vajeni slišati v tovrstnih komadih, zanimiva za študij, za dobre pianiste pa tudi hvaležna za izvajanje, da se nekoliko seznanijo tudi s to muziko. Skladbe so izšle v Leipzigu v Petersovi izdaji; cena ni navedena.

M. Tome.

Gastone Zuccoli: *Allegro sinfonico in la bemolle maggiore par grande organo*. Edizione Marcello Capra Nr. 449. Torino 1930. Cena 6 lir. Vse pravice pridržane. — Ta veličastni, v veliki trodelni obliki mojstersko zloženi Sinfonični Allegro je bil prvič izvajan pri slaynostni blagoslovitvi velikih orgel stolne cerkve sv. Petra v Bolonji 20. maja 1929. Posvečen je Ulisu Matthey. Široko razpredena, 13 strani obsegajoča skladba, je pisana vseskozi jasno, kakor pač pišejo splošno italijanski skladatelji. Krasi jo določnost in iskrenost v melodiki, spreten kontrapunkt, tudi marsikatero harmonične zanimivosti in nekak lahek, prožen, prijeten tok. Skladba je prikladna za koncerte in je le srednje težka.

St. Premrl.

Klassische Stücke (klasične klavirske skladbe za dvoročno igro). Edition Peters št. 4305. Zbirka obsega 28 suitnih komadov (menuetov, gavot, saraband i. dr.) slavni sodobnikov J. S. Bacha; skladateljjev: Chr. Graupnerja, G. Ph. Telemanna, Gottfrieda Grunewalda, H. Stölzelna, J. L. Krebsa — o katerem je rekel Bach, da je »edini rak v njegovem potoku«, Muffata in dveh Francozov: Dieuparta in Marchanda. Zbirko je uredil Martin Frey in jo opremil z vsemi potrebnimi znamenji. Cena M. 1.50.

St. Premrl.

Izšle so tudi: P. dr. Bernardin Sokolova »Missae« »Gaudens gaudebo«, V. Vodopivčeva »Missae« in A. Grumov »Tebe Boga hvalimo«. Te skladbe ocenimo prihodnjič.

Naši glasbeni listi.

»Pevce« 1930. 5. 6. prinaša še enkrat V. Steskov članek o Francu Serafinu Adamiču, ki v lanskem letniku še ni bil završen. Važen je članek »Zakon o zaščiti avtorskih pravic«, ki motri položaj, ki je nastal zaradi tega zakona, M. Bajuk nadaljuje o slovenski izreki. Sledi vestnik Pevske zveze, glasbene vesti in razlaga v glasbeni prilogi priobčenih skladb. — Skladba ima 5. 6. števil. sledeče: R. Jobstovo Vaško idilo za mešani zbor, V. Vodopivčevo Zdravico na svatbi za moški zbor, od dr. Fr. Mlinarja-Cigaleta harmonizirano muropoljsko »Tri rože« za mešani zbor, M. Zeleznikovo »Hribci, ponižajte se!« in R. Jobstovo »Predica« za ženski zbor, ter od Srečka Koporca prirejeno »Kdor ima srce« za mešani zbor. — Št. 7. 8. se spominja desetletnice ustanovitve Pevske zveze, prinaša nadaljevanje V. Steskovega članka o Fr. S. Adamiču, nadaljevanje zakona o zaščiti avtorskih pravic, nadaljevanje o slovenski izreki. Napoveduje pevski tečaj v Ljubljani v dneh 25. do 28. avgusta t. l. Slede ostale običajne rubrike. V glasbeni prilogi

se nahaja M. Železnikov mešani zbor »Jutro«, I. Ocvirkov mešani zbor »Veje zelene«, St. Premrllov moški zbor »Slava Slovencem«, A. Jobstov moški zbor »Moja trobojnic« in St. Premrllov mešani zbor »Čiri, čari«.

»Sveta Cecilija« 1930, 3. Dr. A. Goglia nadaljuje o komorni glasbi v Zagrebu, Matija Ivšič pošilja beležke o glasbenem življenju v Rimu, Karlo Gruičič daje dobre nasvete, kako naj bi se med Hrvati več storilo za cerkveno glasbo, dr. M. B. poroča o dr. B. Širolovi razpravi »Problemi našega muzičkoga folklor«, V. poroča o dveh koncertih mandolinistov in kitaristov v Zagrebu, J. Zorko o glasbeni sezoni v Beogradu, Šafranek-Kavič o operni in koncertni sezoni v Zagrebu, Vl. D. podaja drobne vesti iz angleškega glasbenega življenja. V oddelku »Naši muzički radnici« se list spominja skladateljev: Matka Brajša-Rašana, Ivana Ocvirka in Franja Medfickega. Dr. R. Horvat piše o koralistih cerkve sv. Marka v Zagrebu v 17. in v začetku 18. stol. Sledi več zanimivih prispevkov glede hrvatske narodne pesmi. Nato so še dopisi, glasbene ocene in druge vesti. V prilogi se nahaja Fr. Medfickega Salve Regina za mešani zbor ter pričetek skladbe »Ave Maria«, zložil za troglasni ženski zbor in orgle Matko Brajša-Rašan.

»Zbori« 1930, 2. prinašajo Mirko Kunčičevo Dekliško pesem; V. Pfeifer se spominja dr. Josipa Mantuanija — sedemdesetletnika, dr. St. Vurnik se bavi z vprašanjem objektivne glasbene kritike, I. Hladnik piše o finančnem položaju naših pevskih društev; med našimi skladatelji zvemo podatke o Arniču Blažu, ki je pravkar dovršil ljubljanski konservatorij. Sledé poročila iz pevskih in glasbenih društev, koncerti, novosti in razne druge vesti. — Skladbe objavlja 2. zvezek »Zborov« sledeče: od O. Deva harmonizirano prekmursko »Teče mi vodica« za moški zbor, od V. Mirka prirejeno narodno »Čergo moja, čergice« za bariton solo in moški zbor, I. Ocvirkov mešani zbor »Sunce«, A. Mihelčičev »Večerni zvon« za sopran, gosli in orgle, B. Arničev mešani zbor »Kiš« in Z. Prelovčev samospjev s klavirjem »Prišla je jesenska noč«. — Št. 3. »Zborov« objavlja od M. Hubada prirejeno šaljviko »Potrkan ples« za mešani zbor, od E. Adamiča prirejeno moravsko »Zabučale gore« za mešani zbor, Z. Prelovčevo nagrobnico »Zadnje slovo« za moški zbor in od E. Adamiča prirejeno prekmursko »Rib'ce po vodi plavajo« za en glas in klavir. — V glasbeno književni prilogi priobčuje M. Kunčič pesem »Ptiček in ptička«, dr. Js. Mantuani nadaljuje o slovenski operi, dr. St. Vurnik nadaljuje o objektivni glasbeni kritiki. — Č. poroča o zadnji ljubljanski operni sezoni. Sledé druga običajna poročila.

Razne vesti.

Presvetli gospod knezoškof ljubljanski dr. Anton Bonaventura Jeglič je bil imenovan za nadškofa garelenskega. Zbog visoke starosti in bolehnosti se je odločil umakniti se v pokoj. 1. avgusta se je od Ljubljane in drage mu ljubljanske škofije — kjer je tako uspešno in požrtvovalno deloval nad 32 let — poslovil in odšel v Gornji grad. Težko nam je bilo slovo od priljubljenega Nadpastirja. Pa nas tolaži zavest, da se je tudi to zgodilo po volji božji. Presvetlemu gospodu nadškofu se v tej priliki najiskrenejše zahvaljujemo za vse, kar je storil v letih svojega škofovanja v prid cerkvene glasbe kot njen mogočni zaščitnik in pospeševalec. Ostanemo mu za vse globoko hvaležni.

Hkrati najvdanejše pozdravljamo novega ljubljanskega vladiko prevz. gospoda dr. Gregorja Rožmana.

Lavantinski škof dr. Andrej Karlin je obhajal 27. julija v Mariboru svojo zlato mašo. Visokega cerkvenega kneza, ki ga je božja Previdnost vodila od kaplanske službe do slavnega knezoškofijskega mesta na nekdanji M. Slomškovi stolici, kjer že sedem let najgorečnejše in kar moč plodonosno deluje, najspoštljiveje pozdravljamo kot zlato-mašnika in se o tej priliki hvaležno spominjamo, kar je nekoč kot predsednik Ceciliji-

nega društva in urednik »Cerkvenega Glasbenika« storil za prosep slovenske cerkvene glasbe. Bog živi gosp. knezoškofa-zlatomašnika Karlina še leta in leta!

Gosp. Anton Dolinar (starejši), bivši 30 letni župnik lučenski in svojčas vnet sotrudnik našega lista — mnogo je napisal pod imenom »Kojlotes« — je slavil 9. julija še popolnoma čil in krepak svojo biserno mašo. Naj Vam da ljubi Bog, gosp. bisernomašnik, dočakati še železno!

Sklep šolskega leta 1929/30 na orglarski šoli Cecilijinega društva v Ljubljani je bil 29. junija. Na ta dan so učenci prvo- in drugoletniki dobili šolska naznanila, tretjeletniki zrelostna spričevala. Vseh učencev je bilo koncem šolskega leta 19; šolo jih je dovršilo osem in sicer: Babič Franc, Kelvišar Jožef, Koprivnikar Anton, Mrvar Anton, Petje Anton, Škrjanc Karel, Šmid Alojzij in Šterbenc Jožef (z odliko). Na šoli so v l. 1929/30 poleg ravnatelja Stanka Premrla poučevali še sledeči učitelji: prof. Anžič Anton, prof. dr. Dolinar Anton, prof. Gröbming Adolf, stolni kanonik dr. Kimovec Franc, šolski ravnatelj v p. Levec Ivan, revizor Lesjak Franc, operni korepetitor Lipovšek Marjan, dvorni svetnik prof. dr. Mantuani Josip in regens chori Zdešar Ivan.

Na orglarski šoli Cecilijinega društva v Ljubljani se bo pričelo šolsko leto 1930/31 29. septembra. Ta dan se bo vršilo ob osmih zjutraj vpisovanje vseh učencev. Pet učencev je bilo nanovo sprejetih že koncem šolskega leta 1929/30 dne 30. junija. Sedaj jih bo mogoče sprejeti še nekoliko. Vsak nanovo vstopajoči učenec naj prinese seboj rojstni list, zadnje šolsko spričevalo in priporočilo župnega urada. Vpisnina znaša 20 Din. Šolnina mesečno 60 Din.

Pevski tečaj, ki ga priredi Pevska zveza v Ljubljani skupno s Cecilijinim društvom, se bo vršil od 25. do 28. avgusta v Ljubljani v Marijanišču. Začetek ob treh popoldne.

Pevsko društvo »Zvon« v Šmartnem pri Litiji je obhajalo pred kratkim štiri-desetletnico svojega obstoja. Društvu čestitamo.

Ljubljanska opera je izvedla v minuli sezoni 18 oper in 10 operet. Opere so bile sledeče: Weinbergerjeva »Švanda dudak«, Čajkovskega »Evgenij Onjegin«, Foersterjev »Gorenjski slavček«, Puccinijeva »Tosca«, »Boheme« in »Madame Butterfly«, Lortzingova »Car in tesar«, Křenekova »Jonny svira«, Smetane »Prodana nevesta«, Wagnerjeva »Valkira«, Thomasova »Mignon«, Verdijevi »Ernanik in »Aida«, Šafranek-Kavičeva »Hasanaginica«, Zajčeva »Nikola Šubic Zrinjski«, Bellinijeva »Norma«, Kogojeva »Črne maske« in Bravničarjeva »Pohujšanje v dolini šentflorijanski«. — Operno pevsko osebje za večje vloge je bilo sledeče: pevke: Majdičeva, Thierry-Kavčnikova, Poličeva, Popovič-Adlešičeva, Ribičeva, Štagljar-Kogejeva, Španova; pevci: Betetto, Križaj, Primožič, Rumpel, Gostič, Kovač, Marčec, Grba, Janko, Mohorič. Kot gostje so nastopili: gospa Vilfan-Kunčeva iz Zagreba, gdč. Gjungenac iz Beograda, gg. Hržič in Vičar iz Zagreba, gospa Sarkotičeva in Mitrovičeva; v operi gdč. Lubejeva in g. Bratuž. Kot kapelnik je enkrat gostoval g. Balatka, bivši tukajšnji operni kapelnik, sedaj v Brnu. Gostovala je tudi ruska družba »Sinja ptica«. Opero je vodil ravnatelj g. Mirko Polič, kot kapelnik mu je največ pomagal g. Neffat, zlasti odkar je imel g. Štritof daljši dopust. V opereti je vodil tudi g. Svetel. Opera ima svoj pevski zbor, svoj orkester in baletni zbor. Kot inscenator deluje pri operi prof. Vavpotič, kot režiser g. Krivecki. Operni pevec g. Leopold Kovač je obhajal med sezono 25 letnico svojega umetniškega delovanja. Opera in drama sta priredili med letom tudi eno akademijo in en bohemski večer. Opera kakor tudi drama sta poleg rednega delovanja v Ljubljani gostovali po Jugoslaviji. — Opera se je trudila, da bi občinstvu ustregla s čim primernejšim repertoarjem. Dala je mnogo odličnega, semtertja pa tudi manj vrednega. Repertoar mora ostati brezdvomno tudi še v bodoče mešan. Več novosti bi si pa vendar le želeli in prosili. Operet bi bilo lahko in brez škode manj.

Umrla sta organista: Ivan Kokalj 12. maja 1930 v Ihanu in Anton Jenko 6. julija 1930 v Knežaku. Naj počivata v miru!

Državni izpit iz glasbe so pred državno glasbeno komisijo na drž. konservatoriju v Ljubljani v juniju t. l. napravili gg.: Cerar Danijel, Juvanec Ferdo in Krm-potič Ivica (z odliko).

Gosp. Matija Tomc, bivši prefekt v škofijskih zavodih v Št. Vidu nad Ljubljano, je študiral zadnja štiri leta na dunajski glasbeni akademiji in dovršil svoje glasbene študije na tem zavodu z odliko. Kot glavna predmeta je imel orgle in kompozicijo. Mlademu, mnogo obetajočemu slovenskemu glasbeniku, ki je že nastavljen kot suplent na škofijski gimnaziji v Št. Vidu, k njegovemu odličnemu uspehu prav iskreno čestitamo.

Gosp. Blaž Arnič, bivši učenec in absolvent orglarske šole, je po večletnem študiju dovršil ljubljanski državni konservatorij. Kot glavni predmet je imel orgle pri prof. St. Premrlu. Gosp. Arnič kaže tudi precejšen skladateljski dar. Kot organist je nastopil zadnji čas na cerkvenem koncertu v Kamniku in na Radiokonzertu v Ljubljani. Sedaj namerava glasbene študije nadaljevati še na dunajski glasbeni akademiji. Želimo mu mnogo sreče in najboljših uspehov.

Emil Hochreiterjevih 8 Tantum ergo a capella je izšlo v novi, lepi izdaji. Dobe se v Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani.

Organist Fabijan Avguštin, ki je pred kratkim založil 40 blagoslovnih pesmi (part. 20 Din, glasovi po 5 Din), ter adventne in rožnvenke Marijine pesmi (part. 15 Din, glasovi po 3 Din), se je preselil iz Metlike v Rajhenburg ob Savi.

DAROVI ZA CERKVENI GLASBENIK.

Za »Cerkveni Glasbenik« so darovali: po 100 Din: g. profesor Anton Anžič v Ljubljani; po 20 Din: g. Josip Brečko, regens chori v Osijeku in g. Leopold Govekar, kaplan v Križah na Gorenjskem; po 10 Din: g. p. Kosto Seljak, frančiškan in pevodnja na Kuni (Dalm.), župni urad na Homcu in g. Tone Bižal, organist v Gorjah; po 5 Din: gospa Zinka Thaler-Lovrec, strokovna učiteljica v Celju. — Za orglarsko šolo je darovala Hranilnica in posojilnica v Kranju 300 Din. Najlepše se vsem zahvalujemo in Bog plačaj!

POPRAVEK.

V spisu »Hladnik Ignacij« naj se na 78. strani v 18. vrstici čita: »na novomeški gimnaziji pa poučuje uže 37 (in ne 27) let.«

LISTNICA UPRAVE.

Vse tiste p. n. naročnike, ki smo jih zadnji čas radi še ne plačane naročnine terjali, pa je do danes še niso poravnali, kakor vse druge dolžnike, ki jih še nismo terjali, prosimo, da svojo dolžnost takoj store in nam olajšajo izdajanje in redno plačevanje našega lista.

Današnjemu listu je priložena **glasbena priloga** (8 strani), ki prinaša Josipa Klemenčiča pesem »Jesus, pridi k meni ti!« za mešani zbor, St. Premrlovo »Blaženik in »Kri Gospodovac za mešani zbor, ter dr. Fr. Mlinar-Cigaletovo »O Brezmadežnac za sopran in alt z orglami. Posamezni iztisi se dobe po 3 Din, v več ko 10 iztisih po 2 Din.

Izhaja kot mesečnik v dvojnih številkah. Cena listu z glasbeno prilogo vred 40 Din, za dijake 25 Din, za Italijo 50 Din, za Ameriko 1 dolar. Uredništvo in upravnništvo: Pred škofijo 12/I. Odgovorni urednik lista in glasbene priloge in izdajatelj Stanko Premrl v Ljubljani. — Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani Karel Čeč.